

000000000000000000000000

947

1929

పల్నాడు

శ్రీ పాండురంగ ముద్రాక్షర శాలమందు
పి. వి. మునెయ్య శ్రీ కె.వి. రామయ్యగార్లచే
ముద్రింపఁబడియె.

రాణాభీమసింగ

(చరిత్రాత్మకనాటకము)

(గంధకర్త:—డాక్టరుబుద్ధిరాజు శేషగిరిరావు.)

రాజపుత్రీ స్థాన ప్రధాన పట్టణముగు చిత్తూరు దుర్గమును లల్లాయుద్దీక చక్రవర్తి ముట్టడించుట-సుందరసింగ్ ప్రచ్ఛన్న వేషముతో రాయభారము నడుపుట - రాణామనోనిశ్చయము—రసపుత్రీరాజద్రోహియగు జయసింగ్ కుతంత్రము—మోహిని గాయనీ వేషము ధరించి చక్రవర్తి యెదుట సృత్యము చేయుచు సంహరింప నెంచుట—రాజపుత్రీ శౌర్యాగ్ని—శుభాష్టమీయ ప్రతాపాలము—భయంకరమగు యుద్ధము—చిత్తూరు దుర్గపతనము—రంగస్థలమున కనుకూలించు నట్లు సంస్కరణచితముగ, నాయారసము లుట్టి పడునట్లు రచింపబడిన పద్యములుగల ఐదుఅంకముల విషాదాంతనాటకము.

వెల రు. 1—0—0

దా న బ లి.

(వా మ న చ రి త్ర) ము.)

[మహాభాగవతమందలి పద్యములతో రచింపబడిన

ఐదంకముల నాటకము.]

పండిత, సీతారామ కృతము:—

ప్రకటనకర్తలు:—

దుర్గాలండ్ కో

ఏలూరు.

ఏలూరు:—శ్రీ పాండురంగ ముద్రాక్షర శాలయందు,

పి. వి. మునెయ్య శ్రీ కె. వి. రామయ్యగార్లచే,

ముద్రింపబడియె.

కాపీరైటు

వెల 1-0-0

పీఠిక

ఈ కాలమున నాటకములకుఁ గొఱతలేదు. అందులకుఁ దగి నట్లు ప్రకటనకర్తలకంతకంటెఁ గొఱతలేదు. ఒక ఫారమ్ (రి పేట్లు) ఏదో హాస్యరస సంబంధమయిన పుస్తకమును వ్రాయించి “రైలు వాఙ్మయముగాఁ బ్రకటించినంత మాత్రముననే “బుక్ సెల్లర్ అండ్ వల్లెషరు” అను బిరుదమును గ్రంథవిశ్రేతయందుచున్నాడు. వ్రాయు వారున్నప్పుడు ప్రకటించువారేల యుండరు? నేను నాటక రచనకు నమస్కరించి చిరకాలమయినది. నాటకములన్న మిగుల యరుచి కలిగిన ఈ దినములలో మరల నేను నాటకమును వ్రాయవలసి వచ్చి నది. నా మిత్రులును, శ్రేయోభిలాషులును, నిర్వచన నిరోధ్య సుందరీసుందర చరిత్రేదాది గ్రంథకర్తలును నగు మహారాజశ్రీ డాక్టరు బుద్ధిరాజు శేషగిరిరావువంతులుగారు, నాయందుండు ప్రేమ చేత కాబోలు, భాగవతమందలి వామన చరిత్రమును సందర్భము ననుసరించి యందలి పద్యములనే యుంచి ప్రదర్శనార్హముగ నుండు నట్లు నాటకముగ వ్రాయఁ జేరేసింతుటయే యిందులకుఁ గారణము. బాల్యమున హూణవిద్యాభివృద్ధి కాటంకము గలిగింది, కొంచెముగ నన్నుఁ జేరిన నాటకానుభవము మనంబునందుంచుకొని, ఈ నాటకము రచించితిని. ప్రదర్శనార్హమగునని తోచునేని నటకులు దీనిం బ్రదర్శించి నాకు మోదము గూర్తురు గాక యని కోరుచున్నాను. ఇందలి మంచివెడ్డలు గ్రహించుటకు రసగ్రహణ పాఠీలుండిరికదా?

ఏ లూ రు , }
27—8—29. }

ఇట్లు శుభీజనవిధేయుఁడు,
డా॥ నీ తా రా మా రా వు .

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు.

ఇంద్రుడు—అమరాధిపతి.

జయంతరుడు—ఇంద్రుని కుమారుడు.

బృహస్పతి—అమరులకు గురువు.

మణికంధరుడు—ఇంద్రుని భటుడు.

బలి—దానవ చక్రవర్తి.

శంబరుడు—బలియొక్క మంత్రి.

కాలనాభుడు—రాక్షసుడు.

కుక్రాచార్యులు—దైత్యులకు గురువు.

కశ్యపుడు—ముని

గౌలవుడు } కశ్యపుని శిష్యులు.
జాబాలి }

రామశాస్త్రి } బ్రాహ్మణులు.
సోమయాజులు }

ప్రహ్లాదుడు—బలియొక్క పితామహుడు.

బ్రహ్మ—సృష్టికర్త.

స్త్రీలు.

అదితి—అమరమాత.

సంధ్యావతి—బలి భార్య.

ప్రియంవద—చెలికత్తె.

రంభ—అమర వేశ్య.

[ఇంకను బ్రాహ్మణులు—సేవకులువత్తురు.]

దా న బ లి.

—:నాం ది:—

మ. నతసర్వామరమూర్ధభాగ్మృగుట సం • తానంబునన్ వేనికాం
తితతుల్ పంకజరాజ కండళములై • దీపించుచుం డెవ్వసం
స్తుత నానామునిమాన సచ్చల గృహ • స్తోమంబులందివ్వెలై
నతతంబింపగునట్టి వామను పదా • బ్జంబుల్ మిముంజొచ్చుతక.

(నాంద్యంతమున)

సూత్రధారుడు—(ప్రవేశించి సభ్యులఁ జూచి తనలో) ఓహో!
సభ్యులు నాటక ప్రదర్శనమునకై నిరీక్షించుచున్నారు. ఇంక
నేను తొందర పడవలయును. (ప్రక్కకుఁ దిరిగి చూచి) పారి
పార్వతీకా! నీవొకసారి యిటు రమ్ము.

పారిపార్వతీకుడు—(ప్రవేశించి) ఆర్యా! ఏమి సెలవు?

సూత్ర—ఏమి సెలవని యడుగుచుంటివా! అటు చూడుము! వర్షా
గమనమునకు వేచియుండు చాతకంబుల తెఱంగున నీ సభ్యులు
మన నాటక ప్రదర్శనమునకై వేచియ న్నారు.

పారి—అయినచో గాలహరణమేల ? ఏదో యొక నాటకము ప్రదర్శితము. ఈ కాలమున నాటకములకుఁ గొంతలేదుకదా !

సూత్ర—మంచి చెడ్డలు చూడవలదా !

పారి—వానిని విమర్శించువారు తక్కువమంది యుందురు. ఇంతకును మీరేనాటక ప్రదర్శనమున సభ్యుల చిత్తములు రంజిల్లఁ జేయుదురు.

సూత్ర—“దాన బలి” యను నామాంతరముగల వామన చరిత్రము.

పారి—ఓహో ! ఇందేకదా ! శ్రీమన్నారాయణుడు అదితికళ్యపులకు వామనుఁడై జన్మించి, వదాన్యుడగు బలింజేరి, మూడడుగులభూమి దానము గ్రహించి, యాతని రాజ్యశ్రీలను మహేంద్రునికుఁ గూర్చెను ? (ఇంచుక యూరకుండి) కథ మంచిదే ! బలి వదాన్యతయు- సత్యసంధతయు మెచ్చనచ్చును ! నాటకము రచించిన దెవరు ?

సూత్ర—

చ. తిరుపతి వేంకటేశ్వర ను + ధీందులఁగొల్చి నిరర్థశాద్భుతా
కర రసపుంజమంజుల వి + కన్వరచారు కథాసుధాధురం
ధర బహుళ ప్రబంధ కవి + తావనితా మహితోక్తి సంపదక
ధరణిని ఖ్యాతఁజెందు కవి + తల్లజ నాతని నీవెటుంగవే.

పారి—శతాధిక గ్రంథకర్తయగు సీతారామాభిధానుఁడా దీనికిఁ గర్త

సూత్ర—అవును. ఆంధ్రమహాభాగవతమందలి పద్యములనుసందర్భము

ననుసరించి పొందుపఱచి అతఁడీ నాటకమును రచించి:—

“పరోపకారార్థ మిదం శరీరమ్” అను స్మృతివాక్యార్థము

బాగుగ గ్రహించిన విజ్ఞానయు, తన మానసంబును లక్ష్మీ

కళత్ర మరాళశీలికి మానసంబుగఁ జేసిన భక్తాగ్రీనరుఁడును;
తన చేతి యీవి యాచకజనపిక ప్రకరంబునకుఁ జిగిర్చిన
మావిగ నొనర్చిన దాన దయాపరుఁడును; కృష్ణామండలమున
దివిసీమయందున్న నాగాయతిప్పగ్రామ నివాసియు, సుప్రసిద్ధ
కమ్మకులీనుఁడును అగు రావుసాహేబు కంఠంనేని వేంకట
రంగనాముని కావ్యకస్యకకుఁ బతిగా నొనర్చినాడు.

పారి—నరే ! ఈ నాటక రచనవలన గ్రంథకర్త లోకమునఁ గృతా
ర్థుఁడే యగునో, పరిహాసపాత్రుఁడే యగునో మనము చూడ
వలయును.

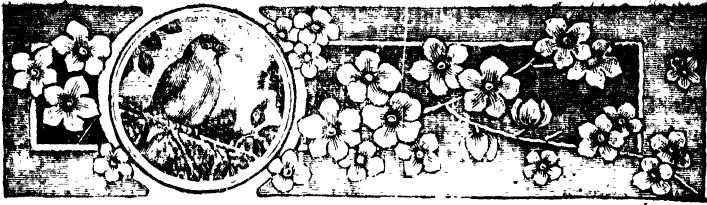
నూత్ర—రసగ్రహణపారీణులు దానిని నిర్ణయింపవలయును. అయినను
మనకీ సంశయమేల ?

మ. కతయా శ్రీహరిలీలఁ దెల్పుకతయే • కర్తా యగణ్ముందు, మే
ల్పతురుల్ సర్తకులున్ సభాజనములా • శాస్త్రజ్ఞులునే బండితుల్
గృతి కన్యాధవుఁడా తలంపఁగను న • తీర్తి ప్రితాపాధ్యుఁడీ
గతిఁజేకూరె సమస్త మొక్కయెడ నిం • కకా సంశయంబేటికిఁ.

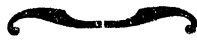
రమ్ము. ప్రదర్శనమున కుపక్రమింతము.

(నిష్క్రమింతురు.)

—

దా న బ లి .

(స్రధమాంకము.)

రంగము:—(పశ్చిమగిరియొద్ద బలి ప్రవేశించుచున్నాడు.)
బలి—(స్వగతము)

సీ. నేడుగా నాత్మర్తి ♦ నిఖిల దిక్కులయందు
బ్రాకించు దివ్యమా ♦ ర్గంబుగంటి
నేడుగా నాతల్లి ♦ నిక్కమా పీఠమా
శగనొప్పు మహిమను ♦ దనరసయ్యె
నేడుగా భర్తవు ♦ నిజ శపోమహిమాద్భు
తంబులు సర్వజ ♦ గంబు లెఱిగె
నేడుగా నేనతి ♦ నివృత్తో జేసిన,
వర విశ్వ జన్మాగ ♦ ఫలము గలిగె

తే. నింకఁ ద్రిభువన విజయంబు ♦ నిట్టై గాంచి
దశదిశలయందు నాఘన ♦ యశమునిండ
సకల రాక్షసవీరులు ♦ ప్రకటితముగ
భక్తిమైగొల్వ నేనింకఁ ♦ బరగువాడె.

ఇంక నాకేమియుఁ గొఱంత లేదు. భార్యవకటాక్షయమున విశ్వ
జిద్యాగము మహావైభవముగఁ జేయఁబడినది. హోమపావకుఁడు నా
యెడలఁ గరుణించి, యర్కవాజులఁ బోలు హరులును, కాంచనపట్ట
బద్ధరథమును, గంఠీరవధ్వజమును, దివ్యధనువును, కవచంబు నొసంగి
నాఁడు. ఇట్టివానినిఁ గలిగియున్న నన్నింక దురంబున నెవ్వఁడు
మార్కొనఁగలఁడు? సురాసుర యక్ష గంధర్వ విద్యాధర కింపురుష
గరుడోరగాదులు నా యెదుట నిలకురే! (ఇంచుక యూరకుండి)
చేవేందుఁడు నాకు శ్రీహరినిఁ బ్రార్థించి, యాతని సహాయమున
సమృతమంతయు దేవతలకిచ్చునట్లు జేసి, రణంబున మమ్ము దాకి
విజయంబు సంపాదించుదా! ఇప్పుడాతని కెవ్వడు సహాయము వచ్చునో
చూచెదఁగాక! ఆతఁడు నాటి పరాక్రమశైల్యంబులు మరల నాయె
దుటఁ బ్రకటింపఁ దలంచునో! లేక, మదీయ భుజులశౌర్య విజృంభణ
మునకు భీతిల్లి, యడవులకు బాటునో యరసెనఁగాక! (ఎదుటఁజూచి)
అదిగో! ఆచార్యుండగు భార్యపుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

శుక్రాచార్యుఁడు—(ప్రవేశించును)

బలి—ఆచార్యోత్తమా! నీ పాపములకు నమస్కరించు చున్నాను.

(ఇంచుక యూరకుండి) ఇట నాసీనిఁడవు గమ్ము.

శుక్రా—అభీష్టావాప్తిరస్తు. (సూక్ష్మంబి) వైరోచనా! ఏదియో
ద్వైతాలోచనము నేయుచున్నావే!

బలి—మహాత్మా! ఆలోచన యేమున్నది! దేవాసురయుద్ధమునఁ
బడిన ధైత్యులను నీవు మృతసంజీవనీ విద్యాప్రభావంబునఁ
బునర్జీవితులుగఁ జేయుటయేగాక, నాయెడల నతి కరుణఁబూని
విశ్వజిద్యాగము జేయించి, తత్ఫలముఁ గొనఁజేసితివి. ఇంక
నేను త్రిభువన విజయోద్యోగంబునఁ బ్రవర్తింపవలదా! ఇందు
లకు జాగు నేయనేల!

శుక్రా—ఇక నీవు తత్కార్యంబునకుఁ గడంగవచ్చును. కొఱత
యేమున్నది ?

బలి—నీ మహదాశీర్వచన మొక్కటి యేకొఱంత.

శుక్రా—నీవు తప్పక విజయలక్ష్మీలాలితండ వగుదువు. సంశయము
లేదు.

బలి—(నిదుటఁ జూచి) శంబరా !

శంబరుడు—దేవా ! వచ్చుచున్నాను. (ప్ర)వేశించును)

బలి—(శంబరునిఁ జూచి) శంబరా ! మన మమరావతిపై రేపే దాడి
వెడలవలయును. బలంబుల నన్నియు సిద్ధముఁ జేయుము. మన
సైన్యములలో నెవ్వఁడును దాపసులకుఁగాని, బ్రాహ్మణులకుఁ
గాని, భక్తజనంబులకుఁగాని, యేమాత్రము బాధ కలిగింప
రాదు. పొమ్ము. నీ ప్రయత్నమున నుండుము.

శంబ—అజ్ఞ ననునరించెదఁగాక ! (నిష్క్ర)మించును.)

శుక్రా—నాకును వేళయైనది.

బలి—నేనును వచ్చుచుంటిని.

(నిష్క్ర)మింతురు.)

రంగము:—(ఇంద్ర)లోకము:—నభాభవనంబున ఇంద్రుఁడు
సింహాసనాసీనుఁడై ప్ర)వేశించును.)

ఇంద్రు—(స్వగతము) ఔరా ! ఈ బలిదానవుని సాహసమేమని
తలంతును ? మొన్న నాచే సంపూర్తిగ నోడింపఁబడి యనురు
లతోఁ గూడ నెక్కడికో పోయిన యీ రక్కసుఁడు మరల

నాపై నేడు దండెత్తివచ్చినే! “వివాశకాలమునకు వివరీత
పుబ్ధులు పుట్టు” నన్నట్లు, వీనికి జేటుకాలము సమీపించుట
చేతనే మరల నాపై కెత్తివచ్చినాడు. ఇంక నీసారి వీనిని
బాటిపోయినను వెన్నంటి నంపూర్తిగఁ బరాభవించి, జగం
బదానవముగఁ జేసెదఁ గాక !

జయంతఁడు—(ప్ర)వేళించి ఇందుగ్రినిఁ జూచి తండ్రి! మన సైన్యం
బులను నాయా దెనలందుఁ గడు జాగరూకతతో నుండ నియ
మించి వచ్చితిని. ఆ బలి, మన కోటచుట్టును బలంబుల విడియ
జేసి మార్గంబుల సరికట్టినాడు. ఇంక నీవాలోచించెదవేల ?
రణంబునకు నాకనుజ్ఞ నిమ్ము. నేనా దానవనాథుని బలంబులఁ
జూచి,

చ. గురుశరవంక్తి సశ్వములఁ * గూల్చి, సిదంబులఁజెండి, కార్ముతో
త్కరములఁ దుగ్గించి సారథుల * ధైర్యమడంచి రణప్రవీణులన్
విరథులఁజేసి యంతకుని * వీటికిఁబంపి సురారి నాథునిన్

బారిఁగొనివానిఁగూల్తుఁ బరి * పూర్ణబలంబునఁజేర్చి యార్పుచున్.

ఇందు—(ఎదుటఁజూచి) ఆదిగో! ఆచార్యుఁడు వచ్చుచున్నాడు.

బ్రహ్మస్పతి—(ప్ర)వేళించును)

ఇందు—గురువర్యా! అటుఁ గూర్చుండుము.

బ్రహ్మ—(అసీనుఁడై) ఏదియో! ఆలోచించుచున్నాఁరే!

ఇందు—(బ్రహ్మస్పతినిఁ జూచి, ఆచార్యా! బలిదానవుఁడు దర్శించి
మహాబలంబులతో మరల మనపై కెత్తివచ్చి యమరావతిని
నాల్గుదిక్కులఁ ముట్టడించెనీ! శ్రీమన్నారాయణుఁడు మన
యెడల గరుణించి, మాయా మోహినీరూపంబున దైత్యుల
వంచించి, యమృతంబు మన కొసంగినప్పుడీ బలికిని మనకును

భయంకర సంగ్రామము జరిగెను. అందుమనము విజయలక్ష్మి
లాలితులమైతిమి. తనవారిం దోడుకొని బలి పశ్చిమశిఖరిశిఖ
రంబుఁ జేరెను. అట్టివాడిప్పు డమరలోకముపై దాడివెడలి
పచ్చుట కేమి కారణము ! ఇంతలోనే వీనికిట్టి బలంబెట్లు లభిం
చెను. నా చిత్తము వానిం దాకుటకుఁ దత్తరమందుచున్నది.

బృహ—

సీ. విసవయ్య దేవేంద్ర ! వీనికి సంపద

(బహ్మవాదులు భృగు ♦ ప్రవరులర్థి

నిచ్చిరి రాక్షస ♦ నెదుర సంచారింప

హరి యీశ్వరుడు దక్క ♦ సన్యజనులు

నీవును నీసముల్ ♦ నీకంటె ఘనులును

జాలరు రాజ్యంబు ♦ సాలునీకు

విడిచిపోవుట నీతి ♦ విబుధనివాసంబు

వినుతులు నలగెడు ♦ వేశనూచి

తే. మరలి మఱునాడు పచ్చుట ♦ మా మతంబు

విప్రబలమున వీనికి ♦ పృథ్వివచ్చె

వారిఁ గైకొన నిటమీద ♦ వాడిసెడును

దలఁగుమందాక రిపువేరు ♦ దలఁపవలదు.

క. పరుగెలువ వలయు నొండెను

సరిఁ బోరఁగవలయునొండె ♦ జావలె నొండెన్

సరిగెలుపు మృతియు దొరకఱు

సరసంబుగ మున్నట్లొలగి ♦ చనవలె నొండెన్.

ఇయ్యది నాకిప్పుటికిఁ దోచిన యుపాయము. ఈతఁడు మున్ను

నీచేనోడి, శుక్రాచార్యుని యనుగ్రహంబున విశ్వజిద్యాగము గావించి, హోమపావకుని కరుణచే గాంచనపట్టబద్ధ రథమును, హయములను, గంఠీరవధ్వజమును, దివ్యధనువును, గవచంబును గాంచినాడు.

జయం—గురువర్యా ! ఇప్పుడు వానిని మనము గెలువఁజాలమా !

బృహ—వానినిప్పుడు గెలుతుమనుట కలలోని మాట. ఒక్క బలియే కాదు. వాని యనుచరులందఱుఁ గూడ నట్లే దర్పించియున్నారు. మనకిప్పుడు మంచికాలము కాదు.

జయం—మహాత్మా ! నీవిట్లు భీతికలుగు వాక్కిముల నేల పలికెదవు ? (ఇందునిఁ జూచి) తండ్రి ! ఆ బలి యెట్టి యాగములు చేసిన నేమి ! మునుపటివాఁడు కాడా ! వానింగూర్చి నీవు సంశయింపవలదు. మదీయ ప్రచండ గదాదండభండన పాండిత్యము బ్రకటించుట కిదియే సమయము. అస్పదీయ ధనుష్టంకారకాలాంభోధరగర్జన ధ్వానంబు విన్నచో నేకాత్రపుఁడెదిర్చి నిలుచును ? సిరుపమానాభీల హాలాహల కలిఁలికా సంకీర్తితకాల వ్యాళంబు పోలికఁబడు మదీయ ఖడ్గమునకా దానపులెల్లరును నాహారము గాకుందురే ! (ఇంచుక యూరకుండి) భండనంబు నకు నన్నుఁ బంపుము.

ఉ. ఆహవదోహలుండనలు ♦ యగ్నిముఖింబుననైన వాల్మీకి నా
బాహుబలార్పణిన్ రిపులఁ ♦ బట్టి వధించెడువేళ భూతసం
దోహముతోడ శంకరుఁడె ♦ దుర్వడినన్ వెనుకంజవేయకు
ద్వాహము సాహసేచ్ఛఁగని ♦ వాడ జయఁగిరణో సురేశ్వరా!

బృహ—కుమారా ! జయంతా ! గొల్వోదోగ్రీకముచే నీవట్లు పలుకుచుంటివి కాని మఱియొందుకాదు. ఇప్పుడు వాని గర్వమడఁచు

టకు శ్రీహరి తప్ప మఱియొకరు శక్తులుగా... (కాపునఁ బ్రస్తు
తము మీరు త్రివిష్టపంబు విడిచిపోవుటయే మంచిది. శుభదిన
ములు వచ్చినప్పుడు మరల రావచ్చును.

ఇందు—మా శ్రీయోధిలాషివగు నీ యశజ్ఞ ననుసరించెదము.
(ఇంచుక యూరకుండి) ఆచార్య! అమరావతీనగరమునువిడిచి
పోవలసిన దేనా ! చింతామణి పారిజాతోచ్చైశ్శ్రీవైరావతాది
మహాభాగ్య సమన్వితుడనగు నేను రాజధానిని విడిచి యం
దందుఁ జరింపవలయునా ! నందనవనారామసీమలయందు విహ
రించు నేను విపినంబులయందు మూలమూలల డాగవలయునా?
మందాకినీతీరస్థపాండుసైకత ప్రదేశములఁ జరించు నేను కొండ
లందు వసింపవలయునా ! శుద్ధాంత సౌధంబులయందుఁ బరి
చారికా సహస్రంబులు సురటీలువీవ సౌఖ్యంబున విరాజిల్లు
నా యర్థాంగియగు నెచియు, సుకుమార శరీరుడగు నీజయంత
కుమారుడును దుర్భర కష్టముల పాలగుదురు కదా ?

బృహ—పాకళాసనా ! నీవిందులకు విచారింపవలదు భగవంతుని
మాయఁ గనుఁగొనుట కెవ్వరును శక్తులుగారు. ఈ కష్టమెప్పు
డును గాపురము చేయునది కాదు. నీవు త్వరలోనే మరల
నీ వైభవమును బొందఁగలవు.

(తెరలో కలకలము.)

ఇందు—ఏవియో భయంక రార్భాటములు వినవచ్చుచున్నవి.

(మణికంధరుడు ప్రవేశించును.)

మణి—(తొండరగాఁ బ్రవేశించి యిందునిఁ జూచి) దేవా! జయము
జయము.

ఇందు—మణికంధరా ! పరుగెత్తుకొని వచ్చితివేల?

మణి—మహేంద్రా ! ఏమిచెప్పుదును ? దైత్యులు ముట్టడించుటచే
మన నగరమంతయు దైత్యులతో నిండిపోయినది. దైత్యేంద్రు
డయిన బలి, యిప్పుడు నీకడకు వచ్చుటకు బయనమగుచు
న్నట్లు తెలియుచున్నది. మనమింక నేమి నేయవలయును ? దను
జులను యుద్ధమునఁ దాకుదనూ ! లేక మఱియేదైన నొక
మార్గమాలోచించి యుంటిగా ? దేవులైనను మనము త్వర
పడవలయును కదా !

ఇందు—బలిని దాకుటకిప్పుడు మనకు మంచికాలముకాదు. అమరులు
నగరమును విడిచి పోవలసినదే. అందఱు నట్లు నేయ నాయాజ్ఞ
గాఁదెలుపుము. పొమ్ము.

బృహ— (ఇందుఁజూచి)

నీ. యుద్ధంబునకురమ్ము ♦ సిద్ధుండవైయుని,
యనురేశ్వరుండిప్పు ♦ డడుగకుండ
యిత్తువారాజ్యంబు ♦ నీయవాయసిదైత్యుఁ
డెదురుగానేతెంచి ♦ బదరకుండ
బలవంతముగలాగి ♦ భద్రవీరముపైన
సురశాత్రవుండు కూ ♦ గుండకుండ
భావంబు నొప్పింపఁ ♦ బరిహాసవాక్యంబు
లసురనాయకుఁడు ని ♦ న్నాడకుండ
తే. సర్వమిశుమాయఁగనెంచి ♦ స్వాంతమందుఁ
జింతవిడనాడి నీవింక ♦ శీఘ్రగతిని
యాలుబిడ్డల దోడ్కొని ♦ యమరపురిని
విడిచి చనుము శుభంబులఁ ♦ బడయఁ గలవు.

(తెరలో)

ఇంద్రుడెక్కడ ! దైత్యేంద్రుడగు బలి యాతని జూడఁ గోరుచున్నాడు.

బృహ— (ఎదుటజూచి) ఇంద్రా ! అడుగో వైరోచని యిట వచ్చుచున్నాడు. కానిమ్ము. నీవువీనియెడల సతినినయమును బ్రకటింపుచు సంభాషింపుము. తీవ్రత మాత్రము ముఖింబునఁ జేర్చకుము. అదిగోచూడుము.

శా. శుంభల్లిల మహూగ్రశౌర్యధనుడైఁసాంపొందు కల్పాంత కృచ్ఛంభుండోయన దుస్సహప్రకట దోఁస్సారంబుదీపింపఁగా సంభోరాసి వితానఁబొంగి సమర ఁ వ్యాపార లీలాకళా సంరంభుండై యిటువచ్చు దానవుని జే ఁ రంజాల విష్వట్టునక.
(బలియును శంబరుడగు రాక్షసుడును ప్రవేశించుచున్నారు.)

శంబరుడు—దానవేంద్రా ! మనరాకఁగాంచి నిర్జయలండఱును రాజభాని విడిచి యరిగినట్లు శోచుచున్నది. ఇది మనకు సమరముతో నవసరములేదు. (ఎదుటజూచి) అదిగో! మహేంద్రుడు

బలి— (ఇంద్రుని సమీపించును)

ఇంద్రా— (వీరముదిగి బలింజూచి) దానవలోక చక్రవర్తి ! ఈభద్రవీరము నలంకరింపుము.

బలి—ఎప్పుడును లేని విషయమును నీవునేడు గూయందుఁ జూపుచుంటివే ! సతానామ్రాజ్య వీర మదష్టించుటకే యీ బలియగుడెంచెనని నీవుగ్రహించ గలిగితివే ! (ఇంద్రుని సింహాసనమునఁగూర్చుండి, మహేంద్రా ! చరకాలమునకు నిన్నుఁ జూడఁగలిగితిని.

శంబ—పాకశాసనా ! నీవింకను నీచ్చట నుంటివేమి ?

బలి—అనులేంద్రా ! సురసామ్రాజ్యము నాస్వాధీనము శేసికొనుట
కేవచ్చితిని.

మ. అరచేతంగల నిమ్మపండుగతిని ♦ వాడించితిన్నాళ్ళు, శ్రీ
కరమున్ సర్వసృఖప్రదాతరములో ♦ కాతీతసాందర్య గో
పురమీనాకము ; నింకజెల్లదు, బల ♦ మూర్ఖర్థిన్ విజ్ఞాభించు భీ
కరదేవాంశక వహ్నినడుటకు నీ ♦ కా కాదు కా రికిన్.

గౌరవంబుగ సామ్రాజ్యము నర్పించి, నీ వమరావతిని విడి
చెదవా ! లేక భీకరవసురశుంబున నన్నెదిరించి నిలిచినవా

బృహ—దానవేశ్వరా ! మామహేంద్రుడిప్పుడు నీతో రణంబొనర్ప
దలంపలేదు. ఈ సురసామ్రాజ్యమును ధర్మపథాచుత్తము
డవగు నీకు నమర్పించి తాను తొలంగవలయుననియే తలంచి
యున్నాడు. యుద్ధమునకు దగుప్రయత్నములేమైన నున్నట్లు
నీకు గోచరించెనా ! మీ యసురులను పుష్కప్రవేశ మొనర్చుట
కమరులెక్కైన నాటంకపఱచిరా !

బలి—అచార్య ! “అందినజిట్టు; లేకన్న కాళ్ళు” ననుసామెత మీ
మహేంద్రుని యందు సార్థకమగుచున్నది. అమృతోత్పాదన
ప్రయత్న సమయమున శ్రీహరి నాశ్రయించి, కపట మోహిని
రూపము ధరింపజేసి సకలమర సహితుడై యమృత మం
తయు ద్రావి, యనంతరము ప్రచండభండనంబున మమ్ముదాకి
జయంబుగొన్న యీ పాకశాసనుని పరాక్రమ మిప్పుడేమూ
నడంగి యున్నది ? మందాకినీ దివ్యసృవంతిలో కలిసిపోయి
నదా ! అసురులను బాటవోలితినిని యానందించెనే !

ఇందు—దానవాగ్రీణీ! ఎప్పటి మాటలో యిప్పుడు తలంపవలె?

కాలచక్ర మెప్పటికెట్లు తిరుగునోయెవ్వరునుజెప్పజాలరుకదా!
బలి—ఈజ్ఞానము నీకప్పుడున్నదా! బలిని గెలిచితినిని మిట్టివడితివే.

ఆ. జయములపజయములు • సంపదలాపద

లనిలచలితదీపి కాం • చలములు

చుక్రకళలు మేఘ • చయములు దరంగులు

మెఱుంగు లమరవర్ణ • మిట్టివడకు.

ఇకనీయధికారమిసురలోకముపై సాగదు. ధర్మసంస్థాపనార్థమే నేనీ బృందారక రాజ్యలక్ష్మిని వశపఱచు కొనుచుంటిని. ఇదియే నానిజమైన యభిప్రాయము. సామ్రాజ్యపాలకుని గుణములు ప్రజల కాదర్శకములై యుండవలయును. “కంచయేచేచుమేసిన నికరజేయలిగిన దేమున్నది? సాపరతుండవును, అధర్మవర్తనుండవును నగు నీవీ సామ్రాజ్యము పరిపాలింప ననర్హుండవు నీయచుచులెప్పుడును నీయగుదుండు దుర్గుణములనుగాని, దుష్ప్రవర్తనముగాని బయలుపఱచరు నీగు వారియెడలఁ బ్రేమకలుగుటకు నీవొనర్చెడి దానికెల్ల సంతసించుచుఁ దలయుచుచుందురు. చిత్రాధరణ పటస్థితిఁ బ్రకాశించుటయు, జామరానిలావృతిఁ గనుటయు, మనోన్మత్తకాయంబున విష్ట్ర పింగుటయు, వాద్యధ్వనితో వెడలుటయు, దనవారి మాటవినుటయుఁ బరులదూరంబుగాఁ దరుముటయు మొదలగు గుణములు రాజునకే గాక గంగిరెద్దనకుఁగూడఁ గలవు. రాజుని సంతమాత్రముననే రాజు కాఁడు. ధర్మదయాదాన గుణంబులు శరీరంబునకు భూషణంబులుగా ధరించినవాడే నిక్కమైన రాజమృదు. అట్టివానినే ప్రజలు గౌరవింతురు.

ఇందు—నిర్జరాతీ! కాలము తప్పించినది కదాయని నీవునన్నట్లు పలుకుచుంటివిగాని, లేకున్న నాయధర్మవర్తన మేమియున్నది

బలి—నీకుఁ జెప్పవలయునా !

ఉ. మారుని బారికోడి యభి • మానమువీడుచు గ్రామకుక్కుటా !
కారముఁదాల్చి, గౌతమునిఁకాంతయు సాధ్వియు నాయహల్యకుఁ
జారుఁడవై మహాకఠిన • శాపముఁగాంచి సహస్రయోని సం
భారము మేనఁగాంచితివి • శాపమునీగతి జ్ఞప్తితప్పెనే.

ఇంతకంటె ఘోరమగు శాపమేమి కావలయును. మునివధూ
మణుల వంచించుటకేనా సురసామ్రాజ్యమునకు నీవధివత్తివైతివి! మీ
బృందారకులు రక్కసులను దుష్టచరిత్రులని నిందితురుగాని, యిట్టి
దుష్కృత్యములకు ముందుఁ ద్రోవఁజూపిన వారు మీరే !

బృహ—(తనలో) ఈతఁడమరేంద్రుని చిత్తమునహోటు మాటలచే
నొప్పించుచున్నాఁడు. నేనేమైన నిందు జోక్యము గలిగించు
కొంటినేని, నాసంగతి నెత్తునేమో ! ఇఁకనాలస్యము నేయ
కుండ నెమ్మదిగా నావలఁ బడుటయే మంచిది.

శంబ—(బలినిజూచి) దైత్యేంద్రా ! పేవేంద్రునకట్టి సుగుణము
నేర్పినదీ యమరగురుఁడైన బృహస్పతి. యేసుగుణసంపత్తియం
దీతనినిజెప్పి మఱియొకనిఁ జెప్పవలయును. ఈచుహనుభావుని
గూర్చి నీవెఱుంగనాయేమి! అగ్రజుని భార్యతోఁదగులునల్పిన
యాచార్యుఁడు. ఇట్టివాఁడు కావుననే నీకు జ్ఞాపకములేదా !
ఈయనభార్య తార చంద్రునితోఁ గొన్నాళ్ళు కాపురముఁజేసి
బుధునిఁ గాంచినది. విబుధలోకమంతయు వర్ణసంకరమే !

బృహ—(తనలో) ఈదుర్మార్గుఁడు నేననకొన్నట్లేచేసినాఁడు (ఇంద్రుని
నితో రహస్యముగా) మహేంద్రా ! ఇంకను మనమిచ్చట
నుండనేల ? నెమ్మదిగా నావలకుఁ జొవుదము.

శంబ—(బ్రహ్మస్మృతిని జూచి) ఆమరాచార్య! ఇందుని చెవులుకొలుకు
చున్నా వేమి !

బలి—(ఇందుని జూచి) ఇందా ! కాలచక్రమెప్పటికెట్లు తిరుగునో
యెవ్వరను జెప్పజాలరని నీవే వచించితివికదా ! కాలమ
హిమచే నేనిప్పుడు నీసామ్రాజ్యంబు నాక్రమించితిని. ఇకనీవు
సత్త్వరముగ నీనెలవునుండి వెడలుము. పొమ్ము.

ఇందు—(బ్రహ్మస్మృతి-జయంతులతో నిష్క్రమించును.)

బలి—శంబరా ! ఆమరలోకము మనకు నాయాసములేకండ స్వాధీన
మైనది (ఇంచుకయూరకుండి) నేనియ్యెడకు వచ్చునప్పుడు మన
గురుండైన శుక్రాచార్యుని సత్త్వరముగరమ్మని వేడితిని అమ్మ
హామభావుఁ డింతవఱకును రాకయుండట కేమికారణమో ?

శంబ—(ఎదుటఁ జూచి) అదిగో ఆచార్యుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

(శుక్రాచార్యులు వ్రేవేళించును)

బలి — పీఠమునుండిలేచి ఆచార్యోత్తమా ! నావందనములందుకొ
నుము. (శుక్రుని పాదములకు సమస్కరించును)

శుక్రా—అమరలోక సామ్రాజ్యపీఠ మధిష్ఠించిన డానవచక్రవర్తికి
జయంబగునుగాక ! (ఆసీనుడగును)

బలి—మహాత్మా ! భర్గవా ! నీయమూల్య కరుణావిశేషమునగదా
నేనీమహోన్నత దివ్యపదవి నందఁగలిగితిని. నీఋణము నేను
సహస్ర జన్మములకై నను దీర్చజాలను.

శుక్రా—వైరోచనా ! సద్యశోలతలు దిగంతములఁ బ్రాకించుచు,
సామ్రాజ్యభివృద్ధిగోరుచు, సభిమాతిప్రవావిజ్ఞాత సర్వా
శోత్కృష్ట విజయుడవై, సామంతమండలి భవదాజ్ఞావశేవర్తు
తొగితిని వీరాజ్యేందిర నేలుకొనుము. మహాత్ములై కుట్రలు

బన్న రాజద్రోహిమండలమునకు గుండెదిగులై, ఆశ్రయించిన
దీనకోటికి దంకేటిజన్నై, అధర్మమార్గము పరిత్యజించి మెలగ
గోరు సుఖశీలర కఱజేతి వెన్నయై, రాజ్యమునకుఁ జేటుఁ
గూర్చుదలచు దురాత్ములపాలి ధూసు కేతువై నీపరిపాలనము
వర్ధిల్లుగాక ! ఆయురారోగ్య సకలైశ్వర్యములును, జయన
యోన్నతులును, స్వజనానుద ప్రశస్తశీలమును, సామ్రాజ్య
రక్తాదోద్యోగశక్తియు, సత్యవాక ప్రతిష్ఠాపనామతియు, జండ
శాసన గుణార్జవమును, వైరినిర్దళనవ్యాపారరతియు, నీయందు
నిలచుగాక ! ధవత్పరిపాలనా వైభవము సత్కవిపుంగవుల
నిర్మలవాణిచేగీర్తింపఁబడుగాక !

(తెరలో కలకలము)

శంబ—(చూచి) కాలనాథుడు రంభనుగాబోయి తోడ్కొని వచ్చుచు
న్నాడు.

(కాలనాథుడు రంభతోఁబ్రవేశించుచును)

కాల—(రంభనుజూచి) ఓసీ ! దానవచక్రవర్తి సన్నిధికి సదువుము.
నీకులుకులు, నీతిప్పలు, నడకలు, దొంగ చూపులు, రాక్షసుల
యొద్దఁబనికిరావు పద (సహిపించుచున్నాఁడు)

రంభ—నేను వచ్చుచుంటిని, నన్నుముట్టకుము.

కాల—నీశరీరమునకు నాహస్తము తగిలినయెడల నీపాతి వ్రత్యమునకు
భంగము కలుగునాయేమి ! పాపము !

రంభ—(తనలో) కమలాల యాకృత్యము లతివిచిత్రములు. ఆమెకటా
క్షమున్నచో నిర్ధనుఁడు సప్తద్వీపసముద్రముద్రితమహీ
చక్రంబుఁ బరిపాలించు చక్రవర్తియగును. ఆమె కటాక్షము
తప్పినచోఁ జక్రవర్తి నగుపేదయగును.

కాల—(బలింజూచి) దానవేంద్రా ! దేవవేద్యయగు నీరంభ, మన మరుడెంచి దేవతాలోకము నాక్రమించితిమని యెక్కడికో కాలికి బుద్ధిజెప్పచుండగాఁ బట్టుకొని నీసన్నిధికిఁ దోడ్కొని వచ్చితిని.

శంబ—భూలోకమున సమస్త శాస్త్రప్రవీణులగు జ్యోత్సనులు యజ్ఞములు సేయుట మారంభ నిమిత్తమే యని వినియుంటిని.

బలి—(శుక్రాచార్యునిఁజూచి) ఆచార్యా ! మోక్షమునాశించిగాని భాగ్యముకొఱకుఁగాని, లేక మఱియే యభీష్టమునకైనఁగాని భగవత్ప్రీతిగ యజ్ఞములు సేయుదురుగాని, ఈరంభనిమిత్తమాయజ్ఞములు చేయుట! తుచ్ఛమగు నిట్టిభోగమునకా ! (రంభను జూచి) ఓవారనాదీమణి! నీవు మమ్ములఁగూర్చి యావంతయు భయంబందవలదు. ఈ బలిచక్రవర్తి మీ మహేంద్రునివలె దుష్టప్రవర్తనఁడని సంశయింపవలదు. నేనీ దేవలోకము నాక్రమించితినిని యబలవగు నీవెచ్చటకును బోవనవసరములేదు. దేవతా మహోత్సవముల యందును, నే నొర్పుక్రతువుల యందును, నానభాస్థానంబునందును నీవృశ్యగా నాభినయంబుల బ్రకటించుచుండుము. సొమ్ము.

రంభ—దానవలోక సార్వభౌముని యాజ్ఞశిరఃబున ధరించుచున్నాను.
(నిష్క్రమించును)

బలి—(శంబరునిఁజూచి) శంబరా ! నేడు మొదలు మనరక్కను లెవ్వరును నధర్మకార్యముల సేయరాదు. సుజనుల హింసించుట పరాంగనలఁబట్టుట, మునులను వేధించుట, మొదలగు గుప్తకార్యము లెవ్వరును సేయరాదని నాశాసనముగాఁ దెలుపుము.

శాసనోల్లంఘన మాచరించువారు కఠినముగా శిక్షింపఁడుబ
దురు. ఇంతకుముందు మనదైత్యులధర్మపరులై యుండుటచే
తనే నాశమందిరి. (శుక్రా)చామ్యనిజాచి ఆచార్యా ! ఇక
మనుమరుగుదమా !

శుక్రా—నాకును వేళయైనది. రమ్మ.

(అంతఃపు నిష్క్రమించుచున్నారు)

—: ద్వితీయాంకము :—

సంగమము—కశ్యపాశ్రమము—కశ్యపుని శిష్యుడైన

గాలవుడు—ప్రవేశము.

గాలవుడు—(తనలో) గురుండగు కశ్యపుడు మహాకరుణా సాగరుడు
కదా! నాయెడల వాత్సల్యముఁ బూని ఋగ్వజుస్సామ వేద
వ్రజమును, ద్రావహస్యములును, కాణాదభాష్యమీమాం
సలును, మహాషడంగములును, నెఱింగించెను. విజ్ఞాన మర్థంబు
వినిపించెను. మంత్రశాస్త్ర సమితి నొడివెను. సకల పురాణం
బులను నాకళిం పొనరించెను. లక్షణ విధనగును బోధించెను.
వైద్యాగమము సమగ్రముగఁ దేలపఱచెను. ఆహా? ఇట్టి
గురువులయొద్ద విద్యాభ్యాసముఁ గావించు శిష్యుల కేమియుఁ
గొఱత యుండదుకదా ?

(జాబాలి—ప్రవేశించుచు)

జాబాలి—గాలవునిఁజూచి) ఏమి గా! గాలవా! ఏమి చేయుచున్నావు?
ఏప్పుడు చూచినను నేదియో యాలోచనయే నేయుచుందువు?
ఐంచము నేపైనను మనస్సునకు విశ్రాంతి యొసంగవుకదా!
చేతిలో పుస్తకమును వదలవు.

గాల—మిత్రుడా ! స్వగ్రామము విడిచి మనమింత దూరమువచ్చిన దెందులకు ? ఈ మహానుభావుడగు కశ్యపు నాశ్రయించి విద్యలఁ గఱచుట కేకదా !

జాబా—నీకేమి ! నీవు సకల విద్యా పరిపూర్ణుడవైతివి. నాపనియే వలయాకారముగ నున్నది. ఏ శాస్త్రము పూర్తికాలేదు.

గాల—నీకు విద్యయందు విశేష శ్రద్ధలేదు.

జాబా—అదిగో ! ఆ మాటయే పలుకవలదని చెప్పినాను. అందులకు నేను సమ్మతించను. శ్రద్ధకేమియు లోపములేదు. బుద్ధికేలోపము. అందఱికింకెనాయెద్దనొక గొప్ప తెలివియున్నది. పాఠము గ్రంథము చూడఁగనే వచ్చును. తరువాత గురువుగారు చెప్ప మన్నప్పుడు—కడుపులో ప్రవేశించిన విషయములు మరల నీవలకు రావు.

గాల—ఈమాటలకేమిగాని నీవు గ్రంథముఁబట్టి తనేకదృష్టితోఁ బఠించినచో నీవు కృతార్థుడవు కాఁగలవు.

జాబా—పుస్తకముపైఁడదేక దృష్టి యుంచుచు యుండును. కాని మనస్సు మాత్రము వానిపైనుండదు. లోకసంచారము చేయుచుండును.

గాల—నీవు నామాటవిని కొన్నాళ్ళు “సారస్వత రసాయనము” పుచ్చుకొనుము, మేధాసిధి వయ్యెదవు.

జాబా—వద్దు, నన్ను—కొండనాలుకకు మందు పుచ్చుకొనిన పెద్ద నాలుక యూడినట్లవుతుంది. నీవు చెప్పినది పుచ్చుకొన్నచో బుద్ధి వృద్ధికాదు కాని కడుపులో పనరుమాత్రము పూర్తిగా పోవును. దానికి తెల్లతెగడ ప్రయోగించవలెను. ఈయవస్థ లెందుకు ? లోకములో అందఱును పండితులేయన్నారా ?

గాల—గురువుగారు వచ్చుచున్నారు. మాటలాడకుము.

జాబా—గ్రంథ పఠనము చేయుచున్నట్లుండ వలెను.

(కశ్యపుడు—ప్రవేశించును)

గాల } గురువర్యా ! వందనములు.
జాబా }

కశ్య—(గాలపునిఁజూచి) గాలవా ! ఈ జాబాలియేమి చదువు
చున్నాడు.

జాబా—ఏమియు లోపములేదు. అన్నియుఁ జదువుచున్నాను.

కశ్య—ఏవి ! నిన్న నేను చెప్పిన “నిత్యాయ త్రిగుణాత్మనే”
అను శ్లోకమును “నిత్యస్వదర పూరణాయ” అను శ్లోక
మును చదివి వానియర్థముఁ జెప్పుము.

జాబా—అయ్యా ! గ్రంథము చూచి చదువనా !

కశ్య—చూడకుండఁ జదువలేవా !

జాబా—చదువఁ గలుగుదునుగాని నేను చదువు నాలుగు పాదము
లును శాస్త్రప్రకార మొకపాదమే యగునని కొంచెము
సంశయము.

కశ్య—అట్లయిన—గాలవా ! నీవు వానిని జదువుము. వీడ్కర్థముఁ
జెప్పును.

జాబా—అర్థమున కిట్టింది లేదు.

గాల—

శ్లో. నిత్యాయ త్రి గుణాత్మనే పురజితే కాత్యాయ నీశ్రేయసే
సత్యాయాది కుటుంబినే మునిమనః ప్రత్యక్ష చిన్మూర్తయే
మాయాస్పృష్ట జగత్ప్రియాయ సకలామ్నాయాంతసంచారిణే
సాయంతాండవ సంధ్రమాయ జటినే సేమంతతిశ్యంభవే.

శ్లో. నిత్యంస్వాదర పూరణాయ సకలానుద్దిత్య విత్తాశయా
వ్యర్థంపర్యటనంకరోమి భవతస్సేవాం నజానేవిభో
మజ్జన్మాంతర పుణ్యపాపబలత స్త్యం శర్వ సర్వాంతర
స్త్విస్త్యేన హితేనవా పశున తే తేరక్షణీ యోన్మ్యహమ్.

కశ్య—జాబాలీ! మొదటి శ్లోకమునకు సీవర్థముఁ జెప్పము.

జాబా—స్వామీ! ప్రతిపదార్థమా? లేక తాత్పర్యముఁ జెప్ప
మందురా!

కశ్య—అనవసర సంభాషణముతో నీవు వృథా కాలయాపనము
నేయకుము.

జాబా—మహాత్మా! బాల్యమున మాతల్లి నాకు వస విశేషముగా
నూరిపోయిటచే నిట్టి వాగ్ధాటి కలిగినది. కాని, ఇది విద్యకుఁ
బనికి వచ్చుటలేదు.

గాల—జాబాలీ! శ్లోకార్థము చెప్పమని గురువుగా రడిగిరి. ఈమాట
లన్నియు నెందులకు? త్వరగాకానిమ్ము.

జాబా—ఇదిగో! ఎంతసేపు. (కశ్యపునిఁ జూచి) వేవా! సావధాన
చిత్తులై వినుఁడు. ఆశ్లోకమునకు అర్థమేమనఁగా! నిత్యమును,
మూడు గుణములు. అనఁగా కామ, క్రోధమోహములు గలిగి
పురజితే అనగా పురములను జయించుచు-సూఢార్థము.
దారులను గొట్టుచూ - శ్రేయము కొఱకు - గంగానమ్మను
ఇక్కడ - కాయాయని - అనగా ఆచార కర్థము. సత్యా
యాది కుటుంబినే - అని యున్నది. అంటే - పెద్దయింటివాళ్ళు
అందులో జన్మించిన దెవరు? వాల్మీకి - ఆవాల్మీకికి యీ శ్లోక
ములో “ముని” అని ప్రయోగించినాడు. ప్రాచీనజాతీయ
నాముని మనస్సునందు ప్రత్యక్షమైనదన్న మాట-ఆవాల్మీకి

తారులు కొట్టడానికి సాయంసమయమున జట్టువిరబోసికొని శంభునివలె గంతులు వేయును. ఈవాక్యము. “సాయంతాండ వసంభ మాయజటి నేనేయం సతీశ్శంభవే” అన్నదానికర్థము. కశ్య—ఓరీ! నితెలివి తెల్లవార! ఏమి అర్థమురా! ఇంత మందమతే వేమి?

గాల—(ఁపువుడున్నాడు)

జాబా—మహాత్మా! ఇక నాకే విద్య వలన లాభములేదు గానీ, ఆశుకపిత్యము - చెప్పట నేర్చుదురా? అదివస్తే “మంచివాడవు నీవయ్య మల్లిసెట్టి” అని చెప్పమి బయలు దేరినచో లాభముండును - (ఇంచుక యూరకుండి) అదికాదు! ఆశుక విత్సంలో పటుత్వంలేక పోతే అందఱును దూషింతురు. కావున భూత వైద్యము నేర్చుడు. కొంచెము విభూతిబెట్టుచు బొట్టబోసికొందును.

(అదితి ప్రవేశము)

అదితి—(తనచో) ఇదిగో! తపః ప్రభావ సంపన్నుడగు మన్నా ఘండు శిష్య సహితుడై యాశ్రమముసందే యున్నాడు. పొయి దర్శించెడిగాక! (కశ్యపుని సమీపించి) ప్రియేశ్వరా! నీ చరణసరోరుహంబులకీసేవకుగాలు నమస్కరించు చున్నది (నమస్కరించును)

కశ్య—(అశ్చర్యముతో) కల్యాణీ! ఎచ్చటనుండి నీరాక!

అది—దేవా! నాయవస్థ నేమని విన్నవించును.

కశ్య—నీరాక నా కెంతయు సద్భుతము! గొలుపుచున్నది. గజగవయ గండభేరుండగండకకంఠీరవవ్యాఘ్రశిరభృంశిరిభ మహాజంతు సంతానాకంఠకంఠకుహరవినిర్గతక్రూరనిర్భోషభీషణంబును, శిశా

చగణవిహారాడంబరదంతురంబును, జంబుజంబీరనింబతరున్యందన
మందారకందరాలపలాశన్యగ్రోధాశ్వత్థాదివనుధారుహ పటలా
భ్రంకమంబును, నిశాతస్థూలకంటకపాషాణశ్రేణివ్యావృతం
బును, కలరవఖంజరీలు శ్రేణచటకలకంఠప్రముఖనిఖలఖగకుల
ధ్వాననంకులంబును సై యొప్పుచు నివేశరుచులు జొరసీక,
చీకటులుగ్రమ్ముకొని యిసుకజల్లినచాలకుండ బరిక, చిట్రేగు,
గచ్చ, కపింద, కోరింద కంపల గలయం బెనుచుకొని, తెరవ
రయ వశంబుగానీక యల్లికల బెల్లికటంబై దురవగాహస్థితి
నతిశయిల్లు మహారణ్యం బెట్లు గడచివచ్చితివి?

గాల—(జాబాలిని జూచి రహస్యముగా) ఈమె మన గురువుగారి
భార్యయైనది యదితి దేవి. అనురమాత.

జాబా—ఈమె మనకు పూజ్యురాలు. నమస్కరింపవలయును.

(గాలవుడును జాబాలియు నదితికి నమస్కరింతురు.)

అది—(కశ్యపునిఁ జూచి) నాథా! పరితాపముచే బీడింపబడుచుండు
దేహము గట్టులను, పుట్టలను, భయదాటవులను లక్ష్యపెట్టదు.

కశ్య—మహా తపఃప్రభావనంబున్నదగు తనకశ్యపునకు భార్యవైన
నీకు; త్రిభువనాధీశ్వరుండైన మహేంద్రునకు మాతవైన నీకు;
పరితాపంబునకుఁ గారణమేమి?

మ. తెఱవా! విప్రులు పూర్ణులే జరుగునే ♦ దేవార్చనాచారముల్
తఱితో వేలుతురే గృహస్థులు సుతుల్ ♦ ధర్మాను సంధానులే
నెఱి నభ్యాగత కోటికన్న మిడుదే ♦ నీరంబునుం బోయుదే
మజలే కర్థుల దానులన్ సుజనులన్ ♦ మన్నింపుదే పైదలీ.

ఆ. అన్నమైన దక్ష ♦ మైన దోయంబైన

శాకమైన దీనకు ♦ జరగుకొలది

నతిధి జనులకడ్డ ♦ మాడకయిడలేని

లేమ వారు కలిగి ♦ లేనివారు.

రమణీ! శ్రీమన్నారాయణునకు భూమిసురు లన్నఁ బ్రీతి యొక్కున. బ్రాహ్మణులను పూజించు పుణ్యాత్ములూ మహాత్మునకుఁ బరమభక్తులు. బ్రాహ్మణులు సంతృప్తిబొందిలేని యాదేవదేవుఁడు సంతృప్తిబొందును. నీవు బ్రాహ్మణులను పూజించుచుందువుగదా! పాకశాసనునకు భద్రమేగదా! తత్సతీమణియు, మహాసాధ్వీయు నగు శచి నీయందు భక్తిఁబూని వర్తించును గదా! జయంతకుమారుఁడు కుశలియే!

అది—అందఱును గుశలముగ నున్నారు.

కశ్య—అట్లుండు నీకుఁ ఒరితాపమునకుఁ గారణమేమి?

అది—దేవా! ఏమని చెప్పుదును! క్షీరసాగర మధననమయమున మహేంద్రునిచే నోడింపఁబడి, తనవారితోఁ బశ్చిమశిఖరి శిఖరం బుఁజేరిన బలి, కృతకాచార్యానఃమతంబున విశ్వజిద్వ్యాగంబుఁ గావించి, భుజబలవరాక్రమంబున గర్వించి, యమరావతి నా క్రమించినాడు.

సీ. ఎండక న్నెఱుగని ♦ యింద్రుని యిల్లాలు

వలువంచలను జాలి ♦ బడియెనేడు

త్రిభువన సామ్రాజ్య ♦ విభవంబుఁ గోల్పోయి

దేవేంద్రుఁడడవుల ♦ దిరిగెనేడు

గలిమిగా నాబు బిడ్డలు జయంతాదులు

శబరార్భకులవెంటఁ ♦ జనిగెనేడు

సమరుల కాధార ♦ మగు నమరావతి

యనురుల కాటవ ♦ ట్టయ్యె నేడు

ఆ. బలి జగములనెల్ల ♦ బలియుచునున్నాడు
వానిగెలువరాదు ♦ వాసపునకు
యాగభాగమెల్ల ♦ సతఁడాహరించును
గడఁగిసురలకొక్క ♦ కడియునీడు .

సీ. అడుగేనిఁ జెట్ట శక్త్యముగాని భీకరా
రణ్యముల్ మణిమంది ♦ రంబులయ్యె
కడుభీతిఁ గలిగించు ♦ కాననమృగములు
ఘనపరిచారికా ♦ జగములైరి
కడుపుమంటను ద్రావు ♦ డొరజలంబులు
సరసభద్రాన్నరఁగంబులయ్యె
కఠినశిలాయుక్త ♦ కంటక భూములే
బహుసౌఖ్యమిచ్చు తల్పంబులయ్యె
తే. కటకటా యెట్టి ఘోరసం ♦ కటముగలిగె
సమరనాథున కబ్బలి ♦ యమరపురిని
గౌర్యమున నాక్రమించిన ♦ కారణమున
భావమునఁ జేర్పవే దీని ♦ నీవు నాథ.

మ. కకుబంధాధిప దివ్యరత్న మకుటా ♦ గ్రస్తాపనీభూత బీ
తికర్ణోద్దిపిత శాసనుండయిన యా ♦ దేవేంద్రుండట్టుల్ శచీ
చకితాక్షీమణిఁ గూడి కానల నవ ♦ స్థల్ బొందఁగానయ్యె నీ
విక నేరీతిని వారలక మనుపఁ బ్రాణేశా! మదిక జూచెదో.
అమరేంద్రుఁ డాబుబిడ్డలతో బడుచున్న దుర్భరకవ్వంబులను
నేను చూడఁజాలక యున్నాను.

సీ. ధన్యసంప్రాప్తసు ♦ ధర్మసింహాసనా
స్థానభాగ్యగరిమ ♦ సన్నగిల్లె

నవకల్పభాసిత • నందనానందని

శృలవిహారసుఖంబు • సమసిపోయె

రమణీయనిర్మల • ప్రతిభాధురీణ ది

కృల సంసేనలు • నేలంగలిసె

విరావతోచ్చైశ్ర • వాసిసద్వాహన

స్వర్గసంచారముల్ • జలధిబడియె

తే. దివ్యచింతామణికామ • ధేనుపారి

జాత విభవముల్ దివ్యస్రంపంతిదాగె

పటుపరాక్రమ విక్రమ • ప్రాభవంబు

లజని మాయచే లోలోన • నడఁగియుండె.

కశ్య—సతీమణీ! తపోవృత్తినున్న నన్నింకను ఇట్టి చింత లిప్పుడప్పుడు
భాధించుచునే యున్నవి. విధికృతము నెవ్వరును దప్పింపఁ
జాలరు.

అరి—దేవా! అట్లని యూరకుండఁగలనా!

మ. సుదలన్ నభ్యుక్త నార్దులన్ విరధులన్ • శోకంబు వారించిని
ర్జరధానిన్ నిలుపంగ రాశ్రిచరులన్ • శాసింప నత్కార్యమి
వెర వేరీతి ఘటిల్లు నట్టి క్రమమున్ • వేగంబు చింతింపవే
కరుణలోక సుధార్ముగిండుపవే • కల్యాణ సంధాయకా.

నీవు తలంచుకొన్నచో నెట్టి కార్యముచుచు నేయఁగలవు. మహా
తపస్సంపన్నుడగు నీకు శక్యముగాని దేమున్నది?

మ. జనకుండెవ్వఁడు జాతుండెవ్వఁడు జన • స్థానంబు లెచ్చోటు సుం
జననంబెయ్యది మేను లేకొంది నం • సార్థంబు లేయాపముల్

వికమా యంతయు విష్ణుచూయఁ దలఁవఁజేతేమియు లేదుమో
హనిబంధంబు నిధానమింతటికి జాఁయావిన్నఁబోనేటికి.

అయినను నిందులకుఁ గర్తవ్యము వక్కాణించెదను.

మ. భగవంతుంబరముం జనార్దనుఁ గృపా + పారీణసర్వాత్మకుఁ
జగదీశుఁ హరిసేవ సేయుమతఁడు + సాంగత్యముం బొంది నీ
కగు నిష్టార్థముతెల్ల నిచ్చు నిఖిలాఁ ధావాప్తి సేకూ రెడి
భగత్సేవఁ బొంద రాదె బహు సౌభాగ్యంబులం బ్రేయసీ.

ఇప్పట్లున నీపరితాప దవానలం బార్వగలిగినవాడు భగవంతుఁ
డగు శ్రీమన్నారాయణుడే. నీవాతనిని సేవింపుము. నీయెడలఁ బ్రస
న్నుడగును.

అదితి—పరమనిష్ఠాగరిష్ఠత్వమున ఘోరకానసంబులయందుఁ బెక్కు
సంవత్సరములు తపంబొనర్చు మహాయోగులకే యద్దే
వుడు ప్రసన్నుడగుట కష్టమని విందును. అట్టిచో—అబల—
జ్ఞానహీనయ—అగు నాకాతఁ డెట్లు ప్రసన్నుడై—పరితాపము
వాపును ?

కశ్య—శ్రీమన్నారాయణు డార్హత్యాని పారీణుడు భక్తపరతం
త్వము కరుణాసముద్రుడు. నీవామహాత్ముని సేవించుటకుఁ
దగిన మార్గము తెప్పెనను. పయోభక్షణంబును నొకవృత్తంబు
న్నది. హరిసమర్పణంబుగా నీవావృత్తమును సంఘోడు దిన
ములు సేయవలయును. ఆమంత్రంబును నద్విధానమున, దదు
పవాస దాన భోజన పృకారంబులను నెఱింగించెనను. రమ్ము.

(కశ్యపుడును అదితియు నిష్క్రమింతురు.)

జాబా—ఇంక మనము గూడఁ బోయి భోజనము సంగతి జూచు
కొందము. భోజనము చేసిన తరువాత పనములోనికిఁ బోయి

కొంచెపు నేపు అశోకవృక్షము క్రింద విశ్రాంతిచేసెను. అదితి
దేవి వచ్చుట నాకుఁ జాల యానందముగ నున్నది.

కాల—ఎందుచేత,

జాబా—ఏమున్నది? అనురణోకమును అనురలు ఆకరిమించి రని
చెప్పుటకుఁ గదా ఈమె వచ్చినది. ఆమె కేదో యొక దారి
జూపినఁగాని, గురువుగారు మన పాఠములను సరిగాఁ జూడరు.

కాల—అందుకనియా నీకానందము. సశేలే. రా!

(సమ్మోదించుదురు)

రంగము—(వనము తవస్సునందుండు అదితి ప్రవేశము)

అది—(తనలో) నేడే నాప్రత సమాప్తి దినము. జగదీశ్వరుండగు
శ్రీహరి యిక్కఁ నాయెడల నెట్లు కృపఁ బూచునో! (కన్నులు
మూసి కొని) సకలమరణిరోమసుటరత్న ప్రభాభాససమానపద
పంకేరుహా? సంసారార్థవకర్తథారా! లక్ష్మీనయనోత్పలపూర్ణ
చందా! ప్రావృష్టన శ్యామలా! శ్రీమన్నాగాయణా!

(విష్ణుమూర్తి ప్రవేశించుచున్నాడు)

విష్ణు—(తనలో) ఈమె నాకరుణ నాశించి కఠిన నియమముతో నన్ను
గొల్పుచున్నది. నేనొక నీమెకు బ్రసన్నుడ నయ్యెడఁగాక.
(సమీపించి) అమరమాతా! అదితీ!

అది—(కన్నులు తెరిచి చూచి లేచి-తనలో) ఆహా! నాభాగ్యము.
(శ్రీహరిపాదములకు నమస్కరించి) సకల భూతంబులకు సంత
ర్యాదులైన నీకు నమస్కరించుచున్నాను. కల్పాంతసమయ
మందు నఖిల ప్రపంచము నాహరించి శేషవర్ణంక తలమున
యోగనిద్రాగతిచండి, నాభిశమలము నుండి చతుర్ముఖుని
బుట్టించిన యాది దేవుడవగు నీకుఁబ్రాణతులర్పించుచున్నాను.

దేవా! నిన్నుఁ దమ హృదయ పీఠంబులయందుఁ బాదుకొల్పి
తమనర్వస్వము నీకర్పించి యనేకులు కృతార్థులగు చుండిరి.
శరణాగత త్రాణ బిరుదాంకితుఁడ వగు నీవును వారి చిత్తముల
యందు వసించుచు వారి కామృతములఁ దీర్చుచుందువు. జగ
న్నాయకా! కామ శ్రోధలో భమోహ మదచూత్సర్యములను
జయించి, మట్కర్మనిరతులై పురనగర గ్రామంబులఁ బరిత్య
జించి పర్వతారణ్యముల సంచరించుచు, శరీరభారశార్థము,
స్వల్ప భోజనులై మోదభేదంబులు సమముగ భావించి, నిర్ఙ
తేంద్రియులై పవిత్రాంతఃకరణులైన యోగీశ్వరులు గూడ
నొక్కొక్క సమయమున నీమహిమనెఱుంగఁజాలరు. భవన్నామ
సంక్షేప్తనము జగన్మంగళము. జగన్మోహనము. జగజ్జీయ
మానము. నిఖిలపాపైక నిష్క్రమ-సకలదుఃఖనివారణము-దాని
ద్యవిచ్ఛేదకము- ఓలఁక్ష్మికళాతా! పరితాప వార్దియందు
మునింగిన నేను-పద్మాంకుశచాప చక్రమత్స్యరేఖాలంకృతమైన
నీపదములను-సనకాది యోగీంద్ర హృదయ సంస్థాపితమైన
నీపదములను-శృతివధూ నీమంతపీఠులఁ జెన్న మిగులు నీపద
ములను, సమస్తకలుషవిధంగయగు గంగాభవానికిజన్మస్థలంబైన
నీపదములను, ముక్తికాంతామనో మోహనమైననీపదములను,
బ్రహ్మాంద్రాది బృందారకప్రముఖ కిరీటరత్నరుచిదీపితములగు
నీపదములను, ఆశ్రయించితిని. యోగీంద్రులైనను దుర్లభ
మైన భవదీయ దివ్యమంగళ విగ్రహసందర్శనము మదీయ
పూర్వపుణ్యవశమున లభించినది. సారక్షింపుము.

నిష్ఠు—సాధ్వీమణీ! అదితీ! నీయభీష్టము నేనెఱుంగుదును. ఇప్పుడు బల
దేవధానిసథిప్తించి, విశ్వవిజయుఁడై రాజ్యము బాలించుచున్నాఁడు.

ఆతడు సత్యనంధుడు. ధర్మపథాన్ని వర్తి. అనేకాశ్వమేధంబులు
గావించినాడు.

శా. అర్థుల్ వేడరు దాతలుంజెడరు స • ర్వారంభముల్ పండు పౌ
త్యర్థుల్ లేరు, మహాత్మ్యవంబులను దే • వాగారముల్ మోల్పుఁబూ
ర్ణార్థుల్ విప్రులు, వర్షముల్ గురియు గా • లార్హంబులైధాత్రీకి
సార్థంబయ్యె ననుంధరాత్వమనురేం • ద్రాధీశురాజ్యంబునన్.
సద్గుణవర్తనుడగు నాబలి నెట్లువంచించగలను? ఆతనిరాజ్యశ్రీ
నెట్లుచారించి మహేంద్రునికుఁ గూర్తును ?

అసి—

సీ. యజ్ఞేశవిశ్వంభ • రాచ్యుశశివణమం
గళనామధేయ, లో • కస్వరూప
యాసన్నభక్తజ • నార్తివిఖండన
దీనలోకాధార • తీర్థపాద
విశ్వోత్పత్తి • విలయకారణ భూత
సంతతానంద శ • శ్వద్విలాస
యాచుప్రసాంబు • ననుపమలక్ష్మీయు
వసుధయు దివము ద్వి • వర్గములును

తే. వైదికజ్ఞానమును ముక్తి • వైరిజయము
నిన్నుఁగొలువని నగులకు • నెఱయఁగలదె
ఓనుతమంబార గణహార • వేదసార
ప్రణవత్సల పద్మాక్ష • పరమపురుష.

ఆ. అనురవరులు సురల • నదలించి బెడరించి
నాకమే ల మున్న • నాటించి

కన్నకడుపుగాన ♦ కంటఁగూరుకురాదు

కడుపుబాక్కు మాన్సి ♦ కావవయ్య.

(శ్రీహరి పానమూలపైబడును)

విష్ణు—అదితీ! తెమ్ము. తెమ్ము. (ఇంచుకయాలోచించి) నీవుపిచారించు
కుము. కృతార్థురాలవు కాఁగలవు.

శా. నీకోడండ్రును నీకుమారవకులున్ ♦ నీనాథుడనీవు సం

శ్లోకింపన్ నతులుంబతుల్ మిగులస ♦ మ్మాదింపరాత్రించరుల్

శ్లోకింపన్ భవదీయగర్భమున యి ♦ జోమూర్తి జన్మించెదన్

నాకున్ వేడుకపుట్టునీనుతుడనై ♦ వర్తించివర్తింపఁగాన్.

మ. బలిమిన్ దైత్యులఁ జంపరాదు వినయో ♦ పాయంబునంగాని సం

చలనం బొందకు నేను నీనియతికిన్ ♦ సద్భక్తిన్ మెచ్చితిన్

బలివి న్నేవణుడున్ నిలింపగణముల ♦ జాలోమియున్ మెచ్చదై

త్యుల రాజ్యంబు హరింతు నిందునికిని ♦ త్తున్ దుఃఖమింకేటికిన్.

నారూపమును మానసింది నీవు నీరమణుని నేవింపుచుండుము.

నేను నీకు నందనుడనై దానవుల భాగ్యశ్రీల హరించి, మహేంద్రునిచే
నమరావతిని నేలింతును.

(అద్భుత్యుడగును)

అదితీ—(సంతోషముతో) నేనొసర్చిన వ్రతము ఫలించినది. అఖిల

జగన్నియామకుఁ డగు శ్రీమన్నారాయణుడు నాగర్భా

గారంబును బ్రవేశింతునని పలుకుట నాపూర్వపుణ్యము కదా!

నేనిప్పటికిఁ గృతార్థురాలనయితిని. ఇక నీశుభవార్తఁ బ్రాణే

శ్వుడున కెఱిగింప దెందము తొందరపడనున్నది.

(నిష్క్రమించును.)

(రంగము—(వనము. గాలవుడు ప్రవేశించును.)

గాల—(తనలో) ఆహా!

సీ. ఇంద్రనీలచ్ఛాయ ♦ నేలు దేహంబుపై

గనకచేలప్రభ ♦ గ్రాలువాడు

వజ్రంజరనిధం ♦ జై న పక్షంబున

వైజయంతీమాల ♦ వరలువాడు

పాదసన్నిధియందు ♦ భక్తి నాసీనయా

శ్రీదేవీసేవల ♦ జెందువాడు

సాధురక్షణముల ♦ చక్కనికరముల

నరశంఖచక్రముల్ ♦ బట్టువాడు

తే. శేషవర్ణంకమున విల ♦ సిల్లువాడు

నాదమధ్యాంతరహితుడై ♦ యలగువాడు

సఖిభవనములకుంగర్త ♦ యైనవాడు

నదితి కేళికీ దనయుడై ♦ యలరినాడు

అదిగో కశ్యపుల భాగ్యమే భాగ్యము! సాక్షాద్రమానాధుని సందనుసేగా బడయుట కదితి పూర్వజన్మంబున నెట్టిసుకృతముజేసెనో కదా! (ఇంచుక యూరకుండి) మఱచితిని. నేనిచ్చట నాలస్యము నేయరాదు. భగవత్పూజార్థము పుష్పంబుల దెమ్మని గురుడు నన్ను నియమించినాడు కావున సత్వరముగ బోవలయును. (కొంచెము నడిచి పుష్పముల గోయుచున్నది.)

జాబాలి—(ప్రవేశించి తనలో) గురుసన్నిధి బాసి పెక్కు దినంబులయ్యెను. నాసహపాతియగు గాలవుఁ డిచ్చట నుండెనో లేదో!

(ఎదుటజూచి) ఇదిగో! గాలవుఁడిచ్చటనే ప్రత్యక్షమైనాడు.

(గాలవునిజూచి) మిత్రీడా!

గాల—మిత్రీడా! ఎప్పుడు వచ్చితి?

జాబా—ఇప్పుడేవచ్చుచున్నాను.

గాల—ఇంటియొద్దనీవీన్నాళ్ళు ఆలస్యము చేసితివేమి? గురుడు నిన్నుఁ దలంపని దినమే లేదు.

జాబా—త్వరలో రావలయుననియే యరిగితివి. కార్యాంతరములచే నాలస్యమైనది. ఇంటికివెళ్ళునప్పటికి నాకు వివాహసంబంధములు వచ్చినవి. విద్యాభ్యాసము పూర్తియైన గాఁ వివాహము చేసి కొనసని చెప్పినాను కాని నా తల్లిదండ్రులు బలచిత్రపటములు చేతను, వెదకకుండా భీచిన సంబంధముగ బుచ్చేతన, నమ్మ తించితిని. ముందు సంగత్సరములోఁ గాని పెండ్లిజేసికొననని చెప్పినాను. తాంబూలములు వచ్చుకొనుట జరిగినది. (ఇంచుక యూరకుండి) ఈనంగతుంకేమి గాని యాశ్రమమున విశేషము లేమి?

గాల—గొప్పవిశేషమాలే యున్నది. స్నేహితి! గా! అన్నియుఁ జెలియును. రా! పోదము.

జాబా—(ఆతురతతో) అది శేషము లేవో చెప్పుము. వినుటకుఁ దత్తము తొందరపడు చున్నది.

గాల—

మ. రవిమధ్యాహ్నమునంజరింపగ్రహతా • రాచుద్రభద్రస్థితిన
శ్రవణద్వాదశినాడుశ్రోణనభిః • త్వంజ్ఞాతంగ్నంబునకై
భవనాధీశుడు పుట్టె వామనగళిం • యుణ్యవ్రతోపేతకాక
దివిజాధీశ్వరుమాతకుం బగమచా • తివృత్త్య విఖ్యాతగుణ.

జాబా—ఆహా! శ్రీమన్నారాయణుడు వామనుడై యవతి గర్భిణున జన్మించెనా! మాగురువుగారి భాగ్యముకదా! అసమయమున నిచ్చుటికి సకల మునీంద్రులును వచ్చియుందురు.

గాల—మునీంద్రులేవా! పార్వతీ పరమేశ్వరులు-సరస్వతీ చతుర్ముఖులు సకలములు-కుబేరుడు మొదలైనవారు వచ్చిరి. “శంఖచక్ర గదాకమల కలిత చతుర్ముఖుండును, బిశంగ, వర్ణవస్త్రుండును మకరకుండలమండిత గండ భాగుండును, శ్రీవత్సవత్సుండును, సలిస చక్షులకును, నిగంతర శ్రీవిరాజిత రోలంబకు బలవిలంబిత వసమూరి కాబరిష్కృతుండును, కనక కంకణకాంచీ కిరీట వలమూంగనమాపు రాగంకృతుండును, గమనీయకంఠ కౌస్తుభా ధరణుండును, నిజలనమరహరుండును” నై యతఃపరిచి యా శ్రీహరి కొంతసేపటికి, యాయాపము నజ్ఞగించి, కవట వటుని చందమున నుపసయన వయస్కుండై గనుపట్టె.

జాబా—వామనునకు నుపసయనము గూడ గావించి ర యేమి?

గాల—మహాద్వైతరును కశ్యపమునీంద్రుని బురస్కరించికొని, యక్కుమారునకు సముచితోపసయన కర్మ కలాపంబులు గావించిరి. “సేవత సావిత్రీ సుపదేశించె, బృహస్పతి యజ్ఞోప వీతంబును, గశ్యపుడు మూలయు, శాపీనంబడితియు, ధరణి కృష్ణా జినంబు, దండంబు వనస్పతి యగు సోముండును, గగనాధిపాన సేవత ఛత్రంబును, గమండలువు బ్రహ్మయు, సరస్వతి యక్ష మాలికయు, సప్తములు కుశపవత్సంబునునచ్చిరి. కుబేరుడు భిక్షాపాత్రీనానంగగా నందు బార్వతి యక్షయ మని వడుగు నకు భిక్షు బెట్టెను.

జాబా—ఇట్టి మహోత్సవ సమయమున నేను లేక పోయితినిగాదా! ఉన్నచో తత్సందర్శమున వచ్చిన బ్రహ్మాదులను నాకు విష్ణు బాగుగ నచ్చు మార్గము జెప్పడని యడిగి యుండును.

గాల—నరేలే! గా! ఈపుష్పములు గురువ్రగారి కొనంగవలయును.

ఇరువురు నిష్క్రమింతురు,

ఇది ద్వితీయాంకము.

దం నమ్మలి

—: తృ తీ యాం క ము :—

రంగము—[అమరావతి—నందనవనంబున సంధ్యావళియుఁ

జెలికత్తెయగు ప్రియంవదయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

[ప్రియం—దేవీ ! ఈ వనంబును గంటివా ! ఎల్లెడ నల్లిబిల్లిగ నల్లుకొన్న పొదరిండ్ల క్రిందనున్న మల్లెమొత్తులును హృదయాహ్లాద కరములగు జాజులును, ఘుమ్ము ఘుమ్ముని కమ్మని తెమ్మెరలఁ జమ్ము సంపెంగలును, మదనుని చేతినండు ఖడ్గమును సానఁ బట్టు ననువయిన పలక రాళ్లొయనఁ దగు గేదంగులును, మార్గా యాస సఁజనితత్పన్య విదారణ కారణంబులగు నారికేళ వృక్షములును, భూర్జకర్జూరవనసనింబాదిబహువిధభూజంబులును విమలనలిలాసార పూరితములగు నరోవరంబులును, నానరో నర తీరంబుల మత్స్యగంబులఁ బట్టబట్టై దొంగ జవంబాచరించుచు వేచియుండు ఒకఁబులును, మాద్దు పలుకుల నెల్లంబుల రంగులఁ జేయఁగుకంబులును, కుహూకుహూధ్వనములు నేయు పికఁబులును, బురులు విచ్చి యాడుచుఁ దమసంఘంబులచే సర

బులఁ జీల్చి యొడిసి పట్టుకేకి సముదయములును గలిగి
యలరుచున్న ఈనందన వనరాహణీయత మనకు నేత్రపర్య
మొనర్చుచున్నది.

సంధ్యా—(కొంచెము నడిచి) ప్రియంనదా! ఈరసాల భూజమెంత
చక్కగ నున్నదో చూడుము?

నీ. చిగురు జొంపముల ము + చ్చీకఁ దిన నలవడి

కోయసి కోకిలల్ + కూకలిడియె

గమగను వలచు ను + క్కని పూవుగత్తులఁ

జూచి తుమ్మెదలు జం + జమ్మనునియె

వలకఁబాటిన తీరు + పండ్లచుగుచి జూచి

చిలుకలు పలుకుల + కులుకు లండె

నీడంబులన్ బసి + నినువుల మేపుచుఁ

దద్దము గువ్వలు + ముద్దులాడె

తే. గీ. కోటరంబుల ఘూకముల్ + గుట్టువట్టె

గొనల జక్కవల్ పోరిఁబారి. + సూర్కిగారచె

నచ్చటచ్చట శారీల్ + ముచ్చటించె

దాస సహకార నామయఁ + ఫస్యమయ్యె.

ప్రియం—(ఎదుటఁ జూపుచు) ఈ ప్రక్కనున్న కోసమాత్రము గమన
దుస్సహమై యున్నది. చూడుము.

నీ. అల్లిబిల్లిగనల్లు + వల్లీమతల్లుల

కెల్లసేళ్ళగు పొద + రిండ్ల పెల్లు

జగిలిగి గరిశోడ + మిగులు ముండ్లుచు నాగు

లగిపడఁబూసిన + మొగిలిఁబోక

లటమట నటియించు ♦ పటుదీక్ష మంశములే

పెటలంగ మ్రోసెను ♦ వెదురు బిళ్లు

నిలువెల్ల గంటకా ♦ నివృతములై పుష్పించి

పోబోవ నడ్డుగు ♦ లాబిచెట్లు

తే నేగువో గుచ్చుకొను పుల్ల ♦ రేగుతున్న

లిక్కడక్కడ నెక్కినను ♦ రక్కసిపాద

లొల్లమూసిన వల్లెడు ♦ పల్లికలును

జేరరానీవు పాంథ వి ♦ హారములను.

సంధ్యా—చే! మన మాప్రక్కకుఁ జోవునను - (కొంచెమునడిచి)

అటుఁజూడుము.

ఉ. ఉన్నత శైలకంధరము ♦ నుండి యుర్రుఁడె సారవంక్షి వి

ద్యున్నవరేఖ కాంతులను ♦ నొంది దరీముఖ పాళిశీకగో

ద్భిన్నత ఘనపుంజముల ♦ బెంచి వడిన్ వికరించిలోతు పెం

పెన్నంగ రాశ జారి పడు ♦ నీ కొల నెంతయు మోడమిచ్చెడిన్.

(మఱియొక దెసకునడిచి)

మ ఒకచోమల్లియ పందిరుల్ విరియఁ బూఁ బూన్తోనె మంజూని

శ్మకపీడిన్ విరువెల్ల రాలిపడు శి ♦ త్రొవైన వేటొక్కటన్

బ్రకట ప్రాభవ పక్షబాధ కశనన్ ♦ ద్రాక్షగుళివృం బులిం

చుక నుచ్చంది రసప్రవాహదటచుక్ ♦ నూపించు బాంధాళికిన్.

ప్రియం—అమ్మా!

చ. మలయగిరిన్ వసించి యల ♦ కూవన దివ్య సరంబునీది యా

వలమలి నాటలాడి నచ ♦ పల్లవపాలిఁ గదల్చి మల్లికా

రలవకుళామ్ర కేతకల ♦ కూటమాలంది మరంద మాని మ

ల్లిలి ఘనసారవాసనలఁ ♦ దేలి సమీనుఁడు పీచె మెల్లఁగన్.

కావున మనమాజలజాకరతీరంబునఁ జంద్రకాంత శిలపైఁ
గూర్చుండము.

(ఇరువురును కాసారతీరమునఁ గూర్చుందురు)

సంధ్యా—రమణీ! ఈలోకము భూలోకము కంటఁ గడుసౌందర్యముగ
నుండెను నుమా!

ప్రియం—నిజము. అందులకనే మహేంద్రుడీ యురావతినివిడిచిపోవు
నప్పుడు కన్నల నీరుగార్చినాడట! (ఎదుటజూచి) అమ్మా!
దానవలోక సార్వభౌముఁడిట్లు వచ్చుచున్నాడు (లేచును)

సంధ్యా—(లేచి) అవునే! ఈయన యిచ్చటికేల వచ్చుచుండెనో!
(బలి ప్రవేశించును)

సంధ్యా—(బలిని సమీపించి) నాథా! నీపాదకముల కీ నేవకు గాలునమ
స్కరించుచున్నది. (నమస్కరించును)

బలి—తరుణీమణీ! నందన వనవిహారమునకు వచ్చితివా! నీ విచ్చటకు
వచ్చితివని నేనెఱింగియే యిట్లు వచ్చితిని. ఇట గూర్చుండుము
(ఆసీనుడగును)

ప్రియం—(పోజ్జోవును)

బలి—(ప్రియంవదనుజూచి) ప్రియంవదా! నీవరిగెదవేమి; ఇటునుండుము
నాకేమియు మీదేవితో రహస్య సంభాణము లేదు. (సంధ్యా
వలించుచు) రమణీ! అతిథి- అభ్యాగతులను- బూజించుచుంటివి
కదా! బ్రాహ్మణులను సత్కరించుచుంటివా! (ఇంచుకయూర
కుండి) ఇంతకు ముందు మన వంశములోని వీరులందఱును
గ్రామీణకర్మలఁజేసి, శ్రోత్యమూర్తులయినను దమ యధర్మముచే
సశించిరి. కావున మనము అధర్మమునకుఁ జిత్తముల యందు

స్థానమీయరాదు. నీవు నిరంతరము దేవతారాధనములు, బ్రాహ్మణపూజలు గావించు చుండవలెను. ధర్మమే నన్నుఁ ద్రిభువనాధీశ్వరునిగా నొనర్చినదని గ్రహింపుము. మనము జైత్యులమేయైనను, నాకు భగవంతునియందు ద్వేషము లేదు.

మ. పరమాత్ముండజుఁడీజగంబుఁ బ్రతికఁ ల్పంబందుఁ గల్పించుఁ దా బరిరక్షించును మ్రుంచునట్టి యనఘున్ • బ్రహ్మాత్మునిత్తున్ జగ ద్భరితున్ గేవలు నద్వితీయుని విశు • ధజ్జను సర్వాత్ము నీ శ్వరు నాద్యంతవిహీను నిర్గుణుని శ • శ్వన్నూర్తి జంతించెదన్.

సంధ్యా—దేవా ! జగదేక పరాకృమ విక్రముండవును, సత్యవ్రతాచార పారీణుడవును, నిరంతర దానకంకణ విరాజితుడవును నగు నీవు నా పూర్వసుకృతంబునఁ బ్రతివైసివి. అట్టిచో నాకుఁ గొఱంత యేముండును. సంతతము నా చిత్తము ధర్మపథంబు నందే తగిలియుండునని విన్నవించుకొనఁచున్నాను.

బలి—నీకు సమస్తము తెలియును. అయినను చెప్పుచుంటివి. మున్ను మా ప్రపితామహుఁడు మొదలగు వారందఱును భుజబలంబున గర్వించి, కన్నుమిన్నును గానకఁ చరించి నశించిరి. చూడుము. మహాత్ముండగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు,

మ. కనకాత్ముండు భజావిజృంభణమునన్ • త్మోచక్రమున్ జాపఁ జట్టినమాడ్కింగొనిపోవ యజ్ఞమయదం • స్త్రిత్యాకృతించాల్చి యద్దనుజాధీశ్వరుఁడాకి యభినడుమన్ • దంష్ట్రాహతిన్దుగ్ధింప ధాత్రిని గూలంగులిశాహతింబడు మహా • సింహాలినత్స్యగ్రీతఁ.

మ. సురలోకంబుఁ గలంచి దేవసమితిన్ • సుక్కించి యుద్యద్గదాధరుఁడైవచ్చు నిశాచరుంగని కన • ద్దంష్ట్రాకరాశాస్య వి

స్ఫురిత భూకటితో నృసింహుగతి ర + ఊరాజవతుంబు భీ
కరభాస్వన్నఖరాజిదుగ్రిచే ద్విజగ + త్కల్యాణసంధాయియై

ఇట్టివన్నియు నీవు నినియే యుంటివి. ఆ శ్రీహరివీల లగణ్యములు. ఆ మహాత్ముని దివ్యవృక్షావ మెవ్వరును గమంగొనజాలరు. ఆ దేవదేవుని మాయ నెవ్వరును దాటజాలరు. అతఁడెప్పుడును అధర్మపరులనాశనమొంది నుటకే యవతారమెత్తుచుండును. భక్తితో నన్ను సేవించువాడు చండాలుడైనను నాతఁడనుగ్రహించును. ఈ కారణముచేతనే నేను భగవద్వృత్తిగ దానములు సేయుటయు గ్రతువు లొనగ్గుటయు నని నీవు తలంపుము. ధర్మము వలన దేహభారికి యశము గలుగును. ఆయశమే మూచంచారిగ్క తారావనీశరథి స్థాయిగ నుండును.

సంధ్యా—నాథా ! సర్వదానదీతీరమున సేవక యాగము సేయ సంకల్పించితివే ! అది యెప్పుడు జరుగునో వినవచ్చునా ?

బలి—నమయయునకే ఈ సంగతి జ్ఞాపకము జేసితివి. ఈషయమును గూర్చి యోచించి, తగుసేర్పాటులు జేయుటకు మనగురుండయిన శుక్రాచార్యుని కచ్చని ప్రార్థించి యున్నాను. అతఁడు వచ్చియుండును. నేనేగవలయును. (ఇంచుక యూరకుండి) సంధ్యానమయమైనది. నీవు కూడ మందిరమున కేగుము.

సంధ్యా—అజ్ఞానమనసించెద.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

ఇది స్మృతీమాంకము.

ఎ స బ లి .

చ తు ర్థాం క ము .

రంగము:—(వనమునందు-వామనుడు-గాలవుడు, జాబాలియు
ప్రవేశించుచున్నారు.)

వామ—(గాలవునిజూచి) గాలవా! నీవు పరమభాగవతోత్తముడవు
కాగలవు. నీచిత్తమతి నిర్మలమైనది నీకు గ్రహించితిని.

గాల—గురునాథా! నాకముక్తిమార్గముఁ జూపింపుము. నమస్త
జ్ఞానపరిపూర్ణుడవగు నీన్నాశ్రయించి నందులకు నన్ను గృతా
ర్థునిఁ జేయుము.

జాబా—నన్ను గూడఁ గృతార్థునిఁ జేయవలయును. చదువురాని
వాడను.

వామ—గాలవా ! నీయభీష్టము స్తసనీయమైనది. బ్రహ్మరుద్ర
మహేంద్రాది ప్రముఖు లేమహాత్ముని దివ్యపాదకమలముల
సేవించి కృతార్థులుగుచుందురో, యట్టి శ్రీమన్నారాయణు
నాశ్రయింపుము. ఆ రహస్యముడే నిన్నను గ్రహింపఁగలఁడు.
పంచేంద్రియంబులను బంధించి చిత్తవికారమును బెకలించి,

కామరూపాదులను గాంచి, నిరంతరానంద భరితమానసుఁ
డవై శ్రీహరినాశ్రయింపుము. ఆ శ్రీమన్నారాయణుడే సర్వ
లోక కాళిదాసు. సమస్తమునా రాయణార్పణము జేయుచు
జిహాసండుడవై నిత్యము నాతనిని నేరింపుము.

గాల.—సీవింకను నన్ను మాయలోఁ బడవైచుచుంటివేమి ? నీవుగాక
మఱియొక శ్రీమన్నారాయణుడెవ్వరు ? నీవే సమస్త సృష్టి
స్థితిలయ కారణుండవు. నత్వాకారుడవైన నీయజ్ఞశిరంబులఁ
దాల్చి బ్రహ్మరుద్రాదులు వర్తించుచుందురు. జేహాద్యభి
మానంబున సంసారసాగరమునఁబడి దరిగానక యున్నవాడ.

జాబా.— (గాలవునిజూచి) సీకిప్పుడు సంసారబాధ యేమున్నదిరా !
భార్య వచ్చినప్పుడు నీవట్లు పలుకవచ్చును. (వామనునిజూచి)
నేను పెక్కుసంవత్సరములనుండి మీతండ్రిగారి దగ్గిఁ బిదవ
సభ్యసించుచున్నాను. గాలవుఁడు సంపూర్ణ పండితుఁడైనాడు.
మందమతి సగునాకు ఒక శాస్త్రముగూడ పట్టుబడలేదు. ఈ
గాలవునకుఁ జూపుమార్గము నాకుఁగూడఁ జూపుము. కాని
యొక్కవిషయము మాత్రము జెప్పవలసియున్నది. నేను పెండ్లి
జేసికొనిన పిదప నీవు చెప్పమార్గమునఁ జరింపవచ్చునా ! పెళ్ళి
జేసికొనకుండి నయినచోఁ గొంచెము చిక్కు తటస్థించును.

గాల.—మిత్రమా ! నీవాక్సేటికకుఁ గొంచెమునేను బీగము వేయుము.

జాబా.—వామనునితో నా సంగతిఁజెప్పుకొన నక్కఱలేదా !

వామ.—మిత్రులారా ? మీయిరువురును గూడ నామంటలువీరుడు.

జాబా.—ఇప్పుడు నాకానందముగనున్నది. నేను వాగినదంతయునిందు
నిలు తమే !

వామ—మిత్రులారా ! ఈ పణిత్రయమును వర్జించి, మోదభేదములు సమముగాఁ జూచుచు, జగమంతయు నాత్మాధిష్ఠితముగా నెఱింగి మాయాదు లాత్మ తత్వాధీనములుగాఁ జెలియుచు జ్ఞానయుక్తుడవై విశ్వంబెల్ల శ్రీహరిగా భావించి మెలంగుడు. జన్మస్థానమేది ! జననిజనక సోదరసతీసుతులు సత్పులుగారు. సంపదలు చంచలములు. తనువు బుద్ధుడప్రాయము. లోకమంతయు హరిమాయగా నెఱుంగుడు. (జాబాలితో) జాబాలీ !

యి. వనవాసిత్వము ముక్తిహేతువు గృహం + వానంబు సంసారబంధనమంచున వచియించుమాటపరమా + వ్యంబంచు నూహించఁగాఁ జూచిన దేనికినిన హేతువుగనన్ + స్వాంతంబయ్యా గాన, నామనమి బంధముముక్తియుంగొలుపుచున్నా! దీని మోచింపుమా.

గృహమును విడిచి భీకరారణ్యమున కరిగినయంతనే లోభముడుగదు. వనమునందుఁ గందమూలములు భుజించిన యంతనే లోభముపోదు. వనవాసి యైసంతమాత్రమున పూనవుఁడు ముక్తిబడయఁజాలఁడు. చిత్తము సలుపుకొనలేనిఁ వాడెచ్చటనున్నను నొక్కటే. చిత్తశుద్ధికలిగినవాడెచ్చటనున్నను శ్రీహరినిభజించి, మోక్షము బడయఁగలఁడు. మీరీ రహస్యముల మనంబలండుచుకొని శ్రీహరిని భజించి యభీష్టముల వడయుఁడు.

జాబా—అబ్బో ! ఇది యంతయు మిగుల కష్టమే. అయిననుగా ముందు కొవలసినంత భాగ్యము. తరువాత ముక్తియు లభించు మార్గమున్నచో బాగుండును. నేను బొందకొకఁడై లాసము నకుఁ బోవుట కేడయిన దాని యున్నదా ! అనగా యిష్టము నచ్చినన్నిడుకై లాసమునందుండవలెను పూర్వోక్తముననుసారము

చినప్పుడు వచ్చుచుండవలెను. ఇంతయేల ? నాకును, నీక
ముందు పెండ్లిగానున్న నా భార్యకును, నాకు గల సంతాన
మునకును జాపులే విధము చూడవలెను.

గాల.—(నవ్వుచు) ఏమిరా నీకోరిక ! నీయాలు బిడ్డలకు, నీకును జూచు
కొంటివిగాని నీతల్లి దండ్రులను గూర్చి యాలోచించలేదేమి ?
జాబా—నాతల్లి దండ్రులు వృద్ధులైనారు. ఇక నేను వారినిగూర్చి
శ్రమ తీసికొన నక్కఱవేదు.

గాల.—మాతృపితృభక్తిలో నిన్ను జెప్పి మఱియొకరిని జెప్పవలెను.
వామ—(నవ్వుచు) జాబాలీ నీకు మాటలయందున్న తెలివి విద్య
యందు లేదేమికారణమో !

జాబా—సిఘంటవులను గ్రంథకారులు నానోటినుండి వెలువడు
మాటలనుబట్టియే వ్రాసినారు.

వామ—మిత్రులారా ! మనము వచ్చి చాలసేపైనది. అదిగో చూ
డుడు. సూర్యుడుగూడ సస్తమించినాడు. నేడు పౌర్ణమి య
గుటచే సందోదయముగూడ నైనది.

సీ. పాచీచీదిశాంగనా ♦ చాలతలంబున

దీపించు సింధూర ♦ తిలకమనంగ

దర్పించి విరహుల ♦ ధైర్యవల్లులదెంప

దర్పకుండెత్తిన ♦ దాత్రీమనంగ

నలిగి కాలకిరాతు ♦ డంధకారమృగంబు

ఖండింప మెఱయించు ♦ ఖడ్గమనంగ

గగనతూలవృక్షముతూగ్ను కొమ్మను

లలితమై మెఱయు పల్లవమనంగ

ఆ. దొంగలు సంతసిల్లు ♦ దొంగలుభీతిల్లు
గడలి మిన్నముట్టి ♦ కడలుకొనంగ
బాడిచె శీతకరుడు ♦ భూరిచకోరిక
ప్రీతికరుడు జార ♦ భీతికరుడు.

ఇక మనము ఆశ్రమమునకుఁ బోవుచుము రండు.

(అందఱును నడచుచున్నారు.)

(రామశాస్త్రీ) - సోమయాజి - యను నిరువురు (బ్రాహ్మణులు
(ప్రవేశించుచున్నారు.)

రామ—సోమయాజిలూ! కనుచూపు మీరలో మన కేదియో యొక
గ్రామము కనఁబడుచున్నది. ఈరాత్రికక్కడ విశ్రమించి, తెల్ల
వారఝామున లేచి ప్రయాణము సాగింతము.

సోమ—కాని! త్వరగా నడుపుము. చంద్రుడుగూడ నుదయించినాడు.

వామ—(గాలవునిఁ జూచి) గాలవా! ఈభూసురులెక్కడికి బోవుచుం
డిరో యరయుము.

గాల—(బ్రాహ్మణులను జూచి) బ్రాహ్మణోత్తములారా! మీర
క్కడికి బోవుచున్నారు.

రామ—చాలదూరము పోవలసియున్నది.

జాబా—చెప్పఁగూడదా యేమి!

సోమ—నాయనా! ఇందు రహస్యమేమియున్నది. బలిచక్రవర్తి నర్మ
దాతీరమున నొక గొప్ప యాగము నేయుచున్నాడు. బ్రాహ్మ
ణులము కదా పోవుచున్నాము.

జాబా—అయ్యా! మీవేరేమి?

సోమ—సోమయాజిలు.

జాబా—తమరు యజ్ఞముఁ జేసినా గా యేమి?

సోమ—లేదు.

జాబా—తల్లిదండ్రులు పెట్టిన ముద్దుపేరేనా! శాస్త్రము లేమయిన
పూర్తిగఁ జదివినాగా!

సోమ—కొంచెము.

జాబా—నావలె గోళాకార మేనా!

వామ—జాబా! ఈ యశవసర ప్రశ్నలెందులకు? మహనీయులతో
హాస్య సంభాషణచూ. (బ్రాహ్మణులను జూచి బ్రాహ్మణోత్త
ములారా? ఈతఁడు హాస్యరసప్రియుఁడు. ఈతని మాటలను
మీరు తెక్కగొనవలదు. ఇంచుక యూరకుండి) మహాత్ము
లారా! మీర నేక దేశంబులఁ జూచి యుందురు.

కం. వత్తురె విపులువేడఁగ

నిత్తురె దాతలును వేడ్క • నిష్కర్థములు

దెత్తురె మీరును సలపన

లితైఱగును దానియఁ • డెవ్వడొ సెపుఁడా.

సోమ—(తనలో) ఈవాసుఁడెవ్వఁడో కాని యర్హతీయ తేజముతో
విరాజిల్లుచున్నాఁడు ప్రకాశముగా

మ. కలరుకదాతలు నిత్తురున్ ధనములుం • గామ్యార్థముల్ గొంచు వి
ప్రలు నేతెత్తుకగాని యూపని బలిం • బోలన్ వనాన్యుండు లేఁ
డలఘుండై యొనరించె నధ్వరశతం • బాభార్గవానుజ్ఞచే
బలివేడం బడయంగనచ్చు బహునె • పల్లాభముల్ వానునా.

జాబా—నే నాబలిదగ్గిఱకుఁబోయి యాచించినచో నాపెండ్లికేమయిన
ధనమిచ్చునేమో!

వామ—(బ్రాహ్మణులను జూచి) బ్రాహ్మణోత్తములారా! ఇప్పుడు
మీరెచ్చటికిఁ బోవుదురు. ఈరాత్రి మా యాశ్రమంబున
మాయూతిధ్వం బంగీకరింపుడు.

రామ—ఇంతకంటె మాకుఁ గావలసిన దేమున్నది.

వామ—పోవుదము రండు.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—(కశ్యపాశ్రమము;—ప్రవేశము - కశ్యపుడు - అదితి

వామనుడు.)

కశ్య—(వామనునిఁ జూచి) నాయనా! వామనా!

క. ఏనిన్ను సఖిలదర్శను

జ్ఞానానందస్వరూపు ♦ సంతతు నపరా

ధీనుని మాయాదూరుని

సూనునిఁగాఁగంటి నిట్టి ♦ చోద్యము గలదే.

ఉ. విశ్వము లీలఁద్రిప్పుచు నవిద్యకుఁ జట్టచు వైననీకుఁ దా

శాశ్వతమైన కాలమిది ♦ సర్వము వేడఁ బ్రయత్నింపట్టి ని

శ్వేత్వర మేలుకుప్ప నిను ♦ నెవ్వఁడు కోరి భయంఘరాడ పో

శాశ్వత లక్ష్మీమృత్యుజయ ♦ సౌఖ్యయుతు డభయంఘరాధనా.

అదితి—

ఆ. విలయ కాలమందు ♦ విశ్వంబునీపెద్ద

కడుపులోన దాచు ♦ కడిమిమేటి

సటుడవీవు నేడు ♦ నాగర్భజాడవౌచు

పరమపురుష వేడ ♦ బంబుగాదె.

వామ—(అదితింగాంచి) తల్లీ! పూర్వము న్నాయంభున మన్వంతరం

బున నీవు పృథ్వి యనువేరఁ బరఁగిన సాధ్వీమణివి.

ఈతఁడు సుతపుండను ప్రజాపతి. పుణ్యదండతులగు మీయిరు

వురు నాకై పరమనిష్ఠాగరిష్ఠులై తపఁబొనర్చి నేను ప్రసన్నుఁ

డనై మీకేమి వంతులు గావలయునని యడిగితిని సంతాన
నములేని మీరు నన్ను నాయుట్టి కొడుకు నొనంగమని కోర
నట్లేమొసంగి, మీకుఁ బృశ్ని గర్భుండను నందనుడనై తిని.

క. అదితియఁ గశ్యపుడనఁగా

విదితులరగు మీకుఁ గుఱుచు ♦ వేషంబుననే

నుదయించితి వామనుడనఁ

ద్రుదశేంద్రానుజుడనై ద్వి ♦ తీయభవముచన్.

ఇక నొక భవంబున మీయందు నాకు జన్మమున్నది. తమ
వాత మీయందెప్పటికిని నాకు జన్మములేదు.

క. నందనుడనియుం బరమా

నందంబగు బ్రహ్మమనియు ♦ సమరలఁచుచు నా

పెందెగువు నొందెదరు నా

యందుల ప్రేమమున భవము ♦ సంగరుమీరల్.

అది—వత్సా! వామనా! జగత్కారణుడగు నీకుఁ దెలియని విష
యంబులేనియుచులేవు. కాని, నేనిందు నిమిత్తమాత్రము. నీయ
గ్రజుడగు మహేంద్రుఁడు దానవనాథుడగు బలికోడి, సమస్త
రాజ్యశ్రీ, వీడి యాలుబిడ్డలతో నందందుఁ జరించుచున్నాడు.
బలి యమరావతిని బాలించుచున్నాడు. నీనిక నెట్లయిన బలి
సంపద హరించి శచీనాథుని నురల నమరలోక సామ్రాజ్య
సింహాసనానీకంజేసి, యమరుల నుద్ధరింపుము.

కశ్య—నాయనా! అమరలోకసంరక్షణ మవశ్యమాచరణీయము. జగ
న్నాలక మూత్రధారివగు నీవు మాపూర్వపుణ్యవశమున దని
యుండవైతివి. అట్టిచో నీకు నేనింతకన్న నేమియుఁ జెప్పఁ
జాలను.

వామ—తండ్రీ! నే నందులకొక కేకదా మీకు సుతుడనైతిని. ఆ విషయ మట్లుండనిండు. జననీజనకులయాసతిఁ దీర్చుటకన్నఁ బుత్రునకు మతియొక సుకృతమేయి యున్నది? తన జన్మము నకుఁ దండ్రీయే మూలమని యెఱింగిన వివేకశాలియైన పుత్రుఁ డెవ్వఁడైనను, దండ్రీయాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చుకయిండునా? తండ్రీ- పూబృదు - దైవము గురుఁడు. సత్కుమారుఁడు అవ సరమైనచోఁ దనప్రాణములఁబరిత్విజించియైనఁ దల్లిదండ్రులకుఁ బ్రియంబుఁ గూర్పవలయును. ఇట్టిదే పుత్రధర్మము. అట్టి పుత్రుఁడే జగంబున శాశ్వతకీర్తి నందును. (ఇంచుక యూర కుండి) నేను నేడే విబుధలోకసముద్ధరణకార్యోద్యోగినినై బలిం జేరి, యాతని సంపదల హరించి, యమరలోకము నుపేందుని నకుఁ గూర్చి, మీకానందముఁ గూర్చెదను.

జాబాలి—(ప్రవేశించి) శ్రీమన్నారాయణ స్వరూపా! వామనా! నీ జననంబున నీజననీ జనకులు ధన్యులైరి. నీవంటి మహనీయు లుద్భవించుటచేతనే యార్యావర్తము పవిత్రమైనది. నీవు తలం చిన యమరలోకరాజ్యోద్ధారణము సత్వరముగనే జరుగుగాక! గంగాన్రవంతీ వీచికాపరంపరయందుఁ బావనత్వ మెందాక నుండునో, దివాకర సుధాకరు లెందాకనుందురో, యంతపఱకు భవదీయకీర్తి యుండుఁగాక! భక్తులు నీపరమపవిత్రచరిత్రమును గానము చేయుదురుగాక!

కశ్య—ఓరీ! ఎక్కడఁ దిరుగుచుంటివి? ఇప్పుడువచ్చితివి?

జాబాలి—స్వామీ! గాలవుని సమిత్కుశళలాహరణార్థము పంపినాను.

కశ్య—నీసంగతి నే నడుగుచుంటిని.

జాబా—నేనును గాలవునితో మొదట బయలుదేరితిని. కాని కొంత దూరము పోయి వెనుకకు వచ్చితిని. వచ్చుచుండగా దారికడ్డముగా నొకసర్పము పడియున్నది. దానింజూచి భయమంది ముందున కడుగువేయలేక నెమ్మదిగా నక్కడనున్న పుట్టమెక్కి, ఆసర్పము పోయినతరువాత నేగవచ్చునని కూర్చుంటిని. ఆసర్ప మెంతసేపటికినిపోదు. అది సర్పమూ కాదా యని చెట్టుపైనుండి తవేకదృష్టితోఁ జూడఁగా, తుదకు త్రాడని తోచినది. కాని, బాగుగా గ్రహించలేక పోవుటచే చెట్టు దిగివచ్చుటకు భయముగానే యుండెను. ఇంతలో భగవంతుని దయవలన నామార్గమునఁ దనకేదారమునకుఁ బోవు కాపువాడొకఁడు వచ్చెను. దారిలో నున్నది పాపమనిచెప్పినచో నది త్రొడేమో! అట్లయిన; బ్రాహ్మణుడు భయమందినవాడని వాడు తలంచును. అందుల కుపాయ మాలోచించి, యాతనిని జూచి, క్రిందబడియున్న త్రొడు నాకందీయుము ఆకులను కట్టుకొని నలయునని పలికితిని. పాపమని నేను తలంచిన త్రొడు నాతఁడు నాకుఁజెట్టుపై కెగర వేసెను. అంతట నేనాయవివేషమున నవ్వకొనుచుఁ జెట్టు దిగి యిట్లు వచ్చితిని.

వామ—మిత్రీమా! ఈకథనొక పురాణముఁ జేసితివే!

జాబా—ఒకరికిఁ జెప్ప విషయము నవిస్తరముగా నుండవలయును (ఇంచుక యూరకుండి) ఈవిషయమున కేమిగాని, బలి యొద్ద కెప్పుడు పోవుదము

వామ—నీవు గూడ వచ్చెదా యేమి?

జాబా—ఎప్పులేసి మండ్లి యుండునా? నీవెంట నేను గూడ వచ్చెదను.

(కశ్యపుని జూచి) మహాత్మా? ఇందులకుఁ దమ రనుజ్ఞనీయవలయును. ఆ మహాత్మ్యవ సందర్భమున-మడత పూరీలును, పులి హోర మొదలగునవి చేయుచున్నారట. చాల రుచికరముగ నున్నవని విన్నాను. అవి తినవలెనని భాంతి కలిగినది.

వామ—(నవ్వుచు) ఇందులకేనా నీవు నాతోవచ్చునది.

జాబా—తిన్నది జీర్ణమగువఱకు నీవేపనిచెప్పినను తేయుదును.

కశ్య—వామనా! జాబాలిని నీవెంటఁ దోడ్కొనిపోము.

జాబా—ఆహాహా! నాభాగ్యము పండినది. (గంతులు వేయును)

వామ—(అదితి కశ్యపులను జూచి) నేటి వేకువఝామునబయలుదేరెదను.

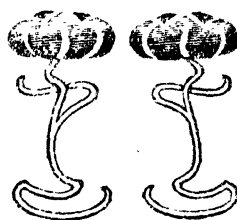
కశ్య—మంచిది.

జాబా—వామనా! భోజనమునకు వేళయైనది. స్నానమునకుఁ బోవు
దము రమ్ము

వామ—పోవుదము.

(అంజలు నిష్క్రమింతురు)

ఇది చతుర్థాంకము.

దాన బలి.

పంచమాంకము

రంగము:—(బలియజ్ఞశాలముందు బాబాలి ప్రవేశించుచున్నాడు.)

బాబాలి—(తనలో) యాగమనోత్సవముఁ జూచుటకు నాకీ రెండుకన్నులును జాలకయున్నవి. ఒకచోట బ్రాహ్మణుల వేదఘోష. ఒక ప్రక్క శ్రీహరిసంకీర్తనమునేయు భక్తబృందము. ఒక దెస దగుదుమని తైత్తిక్కలాడు వేశ్యాంగనలు. బండ్ల గబగబలు. గుఱ్ఱములు సకిలింపులు. రథచక్రముల కిట్టుచప్పుడులు. మత్తగజ ఘోరకారములు. మంగళవాద్యములు. దానముల కొరకు బ్రాహ్మణుల పరుగులు. మొదలగునవి చూడ నా చిత్తమున కపరిమితానందము కలుగుచున్నది. ఏ బ్రాహ్మణుని నోటినుండి వచ్చినను బలివంటి వదాన్యుడు లేడను మాటయే. (ఇంచుక యూరకుండి) యాగవైభవమునకేమి గాని, ఆహా? ఏమి భోజనసదుపాయము! ఇట్టి భక్ష్యములు గాని, కూరలుగాని నే నెప్పుడూ తినియుండలేదు. ఈ బలి బ్రహ్మకీయుల సంతవజ్రకు నిల్లేయజ్ఞములుచేయుచున్నచో బాగుండును. పెండ్లిమైన తరువాత నా భార్యతోఁ గూడ నిక్కడనే యుందును.

(రామశాస్త్రి, సోమయాజులు ప్రవేశించు చున్నారు.)

జాబా—(బాబానిజులను జూచి) రాత్రి మళ్ళీ మీరు కనిపించనలేదు. భోజనమైన తరువాత మీకొరకు వెనకిరాను.

సోమ—చూయందు కొంచెము అభిమానముంచినావు.

జాబా—సరి సరి యెంతమాట. ఇట్టి సమయములలో మనము కలసి మెలసి యుండవలెను

జామ—(రామశాస్త్రినిజూచి) మొన్న మన శాస్త్రమంబున నాతిథ్య మొనంగిన వాగునుడుగూడ వచ్చినాడు. నీవుచూచితివా !

రామ—చూచితిని. (ఇంచుకయూరకుండి) ఈ యాగమునకు గొప్ప యేర్పాటులు చేయఁబడినవినుచూ ! అనేకమంది రాజులు యాగములు నేయఁగా మనము చూచియుంటిమి గాని యింత వైభవముగా జరిగిన యాగ మెచ్చట న జూడలేదు.

జాబా—ఈ యాగములో నిన్న చేసిన పిండివంట కయినంత స్వాస్త్య నను మీరుచూచిన యాగములకై యుండదని నేను చెప్పగలను ! రాత్రి తిన్న పదార్థము రుచి, యింతవఱకును జిహ్వను వదలలేదు. (ఇంచుకయూరకుండి) సోమయాజులుగానూ ! నేను చెప్పినాని మీరు మఱియొకవిధముగాఁ దలఁపవలను. మీరు వెళ్ళునప్పుడు నెమ్మదిగా కొన్ని భక్ష్యములు యింటికిఁ దీసికొని వెళ్ళుదు. పిల్లలు తిందురు

సోమ—జాబా ! నీ వన్నియు నవునచ్చు మాటలేకదా !

రామ—(జాబానిజులను) నిన్నడుగుటకు మఱచితిని. మీవామనుడు శాస్త్రాభ్యాసము పూర్తిగఁజేసెనా !

జాబా—శాస్త్రిగారూ ! మీరువామనుని సంగతి నడుగుచున్నారా అతనికొక విద్యవచ్చును. ఒకటిరాదు, అనిచెప్పుటకు వీలులేదు

అతనికుక్షి సమస్తవిద్యలతో నిండియున్నది. సిన్నసభలో
మీరు చూడలేదామేమి ! సింహమువలె, పులివలె, లేడివలె
జరించినాడు. మావామనుని రాకజూచిన యంతనే సభ
యంతయు నదియొకవిధమునఁ గన్పట్టెను. అతఁడు సభాప్రవేశము
సేయసప్పుడు,

శా. శంభుండోహరియో పయోజభవుఁడోఁచండాంశుఁడో వహ్నియో
సంభాకారతపచ్చేగాక ధరణీఁ ధాత్రీసురుండెవ్వఁడీ
శుంభద్యోతనుఁ డీమనోజ్ఞతనుఁ డం యు విన్మయభ్రాంతులై
సంభాపించిరి బ్రహ్మచారిఁగని యత్యభ్యుత్ రహస్యంబుగన్.

క. గుజగుజలు వోవు వారును

గజబిజిఁబడువారు జాల యగలకలపడుచు

గజబిజియైరి సభాస్థలిఁ

బ్రజిలెల్లను బొట్టివడుగు యపనిరాక.

అతఁడు సభాప్రవేశముఁజేసి లింగము విగ్రహింప వూహింపఁ
నున్నాడనుకొన్నారా యేమి ? సభయందున్న మహనీయులయొద్ద
నే విధమైన విద్యాశక్తి యెంతయున్నదో గ్రహించుచుఁజరించినాడు.
సీ. చవులుగాఁ జెవులకు యసామగానంబులు

సదువునుద్గాతల యచదువువినుచు

మంత్రితంత్రార్థ సం యబంధభావములు, వే

క్కొను యాయజుకులఁ యగూడికొనుచు

హోమకుండంబులం యదున్నత్రేతాగుల

వెలిగించు యాజక యవితతిఁగనుచు

సత్తులై బహువిధా యధ్వర విధానంబులు

సెప్పెడు సభ్యులఁ యజేరఁజనుచు

తే. బెట్టుగోరెడు వేడుక ♦ వట్టుపటువ
నదితి పుట్టువు లచ్చికి ♦ నాటపట్టు
గోరి చరియించె సభలోనఁ ♦ గొంతఁ తడవు
పుట్టు వెన్నఁడు నెఱుంగని ♦ పొట్టివడుగు.

సోమ—మహాపురుషుడని యాతని తేజమే తెలుపుచున్నది. అతఁ
డింకను బలిం జూడలేదా యేమి ?

జాబా—బలియును శుక్రాచార్యులును నాతఁడు చింకను జూడలేదు.

రామ—నదాన్యుడగు బలి-వామనుని నెక్కువగ సత్కరించును.

జాబా—ఇంకను మీరీ సంభాషణము పెట్టుకొని యాలస్యము సేయు
చున్నారేమి ? వచ్చిన కార్యమున కుపక్రమింపక,

సోమ—ఏమి కార్యమున్నది ?

జాబా—మీరు వచ్చిన దెందులకు ? భోజనముచేసి పోవుటకా !
ఏదో కొంచెము ఇంటికిఁ బోవుచప్పుడు చెంగున ముడివేసికొన
వలదా ! సోమయాజులుగారూ ! మీ వేషమేమీ బాగు
లేదు. ఒక శాలువ తలకుఁజాట్టి, యొకటి పైన వేసికొనుఁడు.
లోపలనుండు విద్య యెట్లున్నను, పైవేషము దాంబికముగ
నుండవలయును సభలలో విద్యావంతులకన్న నివృణ్ణివాడే
గొప్ప సత్కారములను పొందుచున్నారు. మనది వైదికవృత్తి
యైనను కొంచెము నియోగము మిశ్రమము చేయవలయును.
(రామశాస్త్రినిజూచి) మీ వేషము బాగుగనే యున్నది.

వామ—(ప్రవేశించి జాబాలినిఁ జూచి) ఇక్కడనే యుంటివేమి ? (అక
సమువంకఁ జూచుచు) అటు జూడుము.

సీ. పాలోమి తనబాలు ♦ సాన్ముపైఁ గనువట్టఁ

బర్నిన పవడంపు ♦ బంతియనఁగ

నాయురర్థముల వ్య ♦ యంబులొత్తిలి చాటు

కాలజాంఘికు చేతి ♦ ఘంటయనఁగ

ఘనజంతు నేవిత ♦ కాలరానులవిధి

కొలువనెత్తినహేమ ♦ కుంభమనఁగ

బల్లెమరిక్కాంతు ♦ పరంగెల్లె నీయుచో

ముండట నిడుకొన్న ♦ ముకురమనఁగ

శే. గోపతాపోప శకునివ్య ♦ సుటికయనఁగ

బద్ధినీకాంత నోముల ♦ ఫలమనఁగ

మూడుమూర్తుల సారంపు ♦ ముద్దయనఁగ

నిహిత మండల ముదయాద్రి ♦ మీదనొప్పి

ఇక మనము యజ్ఞవాటికఁ బ్రవేశింపవలయును. బ్రాహ్మణుల తల్లిమలు మొదలగువారందఱును పోవుచున్నారు.

జాబా.—నీయాలస్య మేగాని నాయాలస్య మేమియును లేదు. ఎప్పుడో బలియెదుటఁ బడి, యాశ్వినిచ్చుదక్షిణ మూటఁగట్టకొందునా యని వేచియున్నాను. (బ్రాహ్మణులరు జూచి సోమయాజులు గారు ! రామశాస్త్రిగారు ! రండు. త్వరగాఁ బోవుదము. (బ్రాహ్మణులు & జాబాలియు నిష్క్రమింతురు.)

వామ.—(తనలో) ఆహా! బలివైభవము వర్ణనాతీతము కదా ! మహేంద్రునకైనను నట్టి వైభవము లేదు. ఈబలి శ్రీభువనములకు నధి యుండై యుండుటయే గాక, చతుర్దశభువనాధిపత్యమునకైనను నర్హుడనుట కావంతయు సందియములేదు. ఈతనియందున్న

వదాన్యతయు, సత్యసంధతయు మున్నెవ్వరియందును వినఁబడవు. ఇట్టి సకలసద్గుణ విరాజితుని, సరంతర దేవతా బ్రాహ్మణపూజారతుని నెట్లు వంచించి, ఆతని రాజ్యశ్రీలను మరేంద్రునకుఁ గూర్చు ; ఆతనియం దేమి దోషముపాడి గట్టించున్నది. (ఆలోచించి) అనుశేంద్రుని రాజ్యము హరించుటయేకదా! బహువంతులయినవారు నిజ భుజబలశే ర్యంబులఁ బ్రకటింపఁ బరరాజులను జయించి, వారి రాజ్యంబులఁ గొనట వీరచూడామణుల కాచారమని ధర్మశాస్త్రములయందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. అట్టిచో ఆతఁ యందు ధర్మవిరుద్ధ మేమియున్నది? (ఆలోచించి) అకారణముగ ననుశేంద్రుని రాజ్యము హరించి యాతనిని వెడలనడుపుటయే కారణముగాఁ గొనవలయును. (ఇంచుక యూరకుండి) ఇదియు సంత సమజనముగా లేదు. ఆతనిని వంచించుటకు నాచిత్తమునస్మృతింపకయున్నది. (ఆలోచించి) ఏమిచేయుదును! కీచూరిక యంటినేని దేవేంద్రుఁడు కానన సీమఁ బరిపాలింప వలసినవాఁడే! ఇది యట్లుండ నేనవతరించినది యమరలోకము నుద్ధరించుట కేకదా! ఇంక యోచింపనేరదు. ఇంచుక యూరకుండి ఒలికి మఱియుఁ పిథమున రాజ్యశ్రీలఁ గూర్చెడిఁగాక!

(నిష్క్రమించును)

రంగమఁ—(యాగశాల—బలిచక్రవర్తియొకంబరుఁడు

శుక్రాచార్యులు నుందురు-జాబాలి-రామశాస్త్రి-సోమయాజులు

మొదలగు బ్రాహ్మణులుందురు.)

బలి—(శుక్రాచార్యునిఁ జూచి) అచార్య! నీయమూల్య కరుణా విశేషమున నెట్టి మహాయాగము నేయించునా? - (ఇంచుక

యూరకుండి) మహాత్మా ! ఎవ్వరికిని ఏవిధమయిన కొఱతెలు
గలుగకుండ యాగము యథావిధిగ జరుగుచున్నదికదా !
భోజన దక్షిణ విషయంబులందు భూసురోత్తములు సంతృప్తి
బొందుచుండిరి కదా !

శుక్రా—దానవేంద్రా ! ఏవిధమయిన లోపములేదు-ఇట్టి దానములు
మున్నెవ్వరును నిచ్చియుండ లేదనియు, నిట్టి యజ్ఞము పూర్వ
మెవ్వరిచేతను చేయబడ లేదనియుఁ జెప్పుకొని బ్రాహ్మణులు
సంతోషించు చున్నారు.

రామశాస్త్రి—సభలోనుండి లేచి శుక్రాచార్యుని సమీపించి
అయ్యా ! శుక్రాచార్యుల వారూ ! మీరు ఆస్థానపురోహి
తులు గావున మాయందుఁ బరిపూర్ణ దయనుంచ వలెను.

సోమయాజులు—అందఱివలె మమ్ముఁ జూడవలదు. నాలుగు వేదము
లను దలక్రిందులుగాఁ జదువఁగలను.

జాబాలి—(రహస్యముగా సోమయాజులతో) అందఱివలె నాలుగు వేద
ములను చదువఁ గలనందువేమి ! ఇందులో నీ గొప్పయే
మున్నది ? అయిదు వేదములని చెప్పుము. ఐదవదానికి నేనే
గ్రంథకర్తననుము. సంశయింపకుము.

రామ—నేను వివాహములు మొదలయిన శుభకార్యములు ముందు
వెనుకలు చూడకుండఁ జేయింపఁగలను.

జాబా—(రామశాస్త్రితో) అపరకర్మల సంగతి మఱచిపోయినావు.
(తనలో) ఈ యిద్దఱికిని డొక్కచీరినను అక్షరము కనబడదు.
నాకు పెద్దన్నయ్యలే. (ప్రకాశముగా శుక్రాచార్యునితో
మీకు సంశయమున్నచో విద్య పరీక్ష చేసినపిదప బహుమతి
నిప్పించును.

సోమయాజీ(తనలో) ఈ జాబాలిముండకొడుకు అసాధ్యుడు. అనవసర సంభాషణము అధికము. ఈతని మాటలు విని శుక్రాచార్యుడు నన్ను వేదములో నే పనసయైనఁ జెప్పుమన్నచో నేమి చెప్పగలను? గుడ్లు రెండును నప్పగించి నిలువవలసినదే.

జాబా—సోమయాజులుగారూ! చూచెదరేమి! సామవేదములో రెండు పనసలు కానియ్యండి.

రామ—(తనలో) మాకు వీఁడెక్కడ దాపరించినాఁడు (ప్ర)కాశముగా జాబాలిని జూచి) మే మేదో శుక్రాచార్యులవారితో మానంగతి చెప్పుకొనుచుండఁగా మధ్య నీ పనవసరముగ మాటలాడెదవేల?

జాబా—అనందర్థపు మాట యేమియును నేను మాట్లాడలేదు. (శుక్రాచార్యునిజూచి) అయ్యా! నేనుగూడ గొప్ప పండితుఁడనే. వేదవాఁడనగుటచే శాలువ వేసికొనలేక యూరకున్నాను. చక్కవర్తితోఁజెప్పి, తమరిప్పించినచో వేసికొందును. వేదములు తలక్రిందుగాఁ జదువలేనుగాని, నిలబెట్టి చదువఁగలను. తర్కవాదములో కర్కశవాదము. కాదన్న అవునందును. అవునన్న కాదందును. వ్యాకరణ శాస్త్రములోఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నూత్రములుతప్పఁ దక్కినదంతయు నున్నది. కవిత్వము:—అందులో ఆశుకవిత్వము:—నానోటినుండి వెలువడినమాటలెల్ల శ్లోకములేయని మీరు భావించవలెను. సాధారణముగా ఘంటకు రెండువందలు శ్లోకములు చెప్పగలను. పట్టుదల కలిగినచో సభలో నైదువందలవఱకు గంగాప్రవాహమువలెనే వెల్లును. ఇంకను సమర్థతఁ జూడవలెనని యెవ్వరైన దఱచినచో, నాలుకఁజూపి నిలిచియుందును. నోరుకడివ సవసరములేదు. శ్లోకములు

నాభినుండి బయలువెడలి నాలుకపైఁబడి క్రిందకు దొర్లును. మీరువరీక్ష నేయఁదలఁచినచో, జేయవచ్చును, సాధారణముగా శాస్త్రవాదములుకలిగినప్పుడు నాకొక యలవాటున్నది. నాతో వాదమునకు దగినవారు నిలబడినచో నేను కలబడుదును. వారు కలబడినచో నేను నిలబడుదును.

శుక్రా—(నవ్వును)

ఒక బ్రాహ్మణుడు—(బలించాచి) మహారాజా ! దూరజేశమునుండి వచ్చితిని. నాకుమారునకు వివాహము నేయ నిశ్చయించినాను. రిక్తహస్తుఁడను. ఈ కార్యము తమకటాక్షమువలన జరుగవలయును. వాఁడొక యింటివాఁడగును.

జాబా—(బ్రాహ్మణుని జూచి) అయ్యా ! అబ్బాయి యేమి చదువు కొన్నాడు.

బ్రాహ్మణుడు—చదువు కొంచెము తక్కువే.

జాబా—తమకు భూవసతి యేమైన నున్నదా !

బ్రాహ్మణుడు—వసతి యున్నచో ఈ యాచన యేల ?

జాబా—యాచనజేసి అబ్బాయికి పెళ్లి చేయఁదలఁచినారా? బాగుగనే యున్నది. చదువు లేదు. సంపద లేదు. అమ్మాయి యింటికివచ్చి అబ్బాయిని అదితే యిదితే యని యడిగినప్పుడు తెలియును. తగినంత శక్తిలేనప్పుడబ్బాయి మెడకు సంసారపు గుదిబండ తగిలించడ మెందులకు ?

బ్రాహ్మణుడు—(తనలో) ఏమి యనవసరపు గొడవ యెందుకొ.

బలి—(బ్రాహ్మణుల నందఱిని జూచి) బ్రాహ్మణోత్తములారా ! ఇటు రండు.

బ్రాహ్మణుడు—(బలిని సమీపింతురు.)

బలి—మహాత్ములారా ! ఈ నృపదానంబుల గ్రహించి వన్నుఁ గృతార్థునిఁ జేయుఁడు. నే నెప్పుడును మీ కరుణకుఁ బాత్రుడ (బ్రాహ్మణులందఱికిని దక్షిణల నిచ్చును.)

బ్రాహ్మణులు—బలిచక్రవర్తి యొక్క వైభవ మాచంద్రావర్కతారా వనీ శరధి స్థాయిగనుండుఁ గాక !

వామనుడు—(ప్రవేశించి తనలో) ఇక నేను బలిం జేరెదఁగాక (కొంచెము నడచును)

జాబా—(తనలో) మావామనుడు బలిని సమీపించు చున్నాఁడు. ఏమి దానమడుగునో !

రామ—(సోమయాజినిఁజూచి) సోమయాజిలూ ! ఈ వామనుని దివ్య తేజము జూచి, శుక్రుడు గూడ విస్మయమందు చున్నాఁడు. ఈతఁడు కొంచెమైనను సంశయింపక బలిని సమీపించు చున్నాఁడు.

శుక్రా—(బలింజూచి తనలో) “కరచరణాద్య వయవంబులు ధరించిన వేదరాశియును బోలె నిటువచ్చుచున్న సదండచ్చత్రుండును, గత్తులంబిత భిక్షుపాత్రుఁడును, గరకలిత జలకమండలుండును, మనోహర వదన చంద్రమండలుండును” అగు నీకంటెఁదెవ్వరో కదా ? అమేయ తేజోవిలసితుడై యున్నాఁడు.

వామ—(బలిని సమీపించి)

మ, ఇతఁడే దానవచక్రవర్తి సుకలో ♦ కేంద్రవాగ్ని కాలాది ది క్పతి గర్వాపవయ ప్రవర్తి గతలో ♦ భస్మూర్తి నానామఖ ప్రత దానప్రవాణువర్తి సుమనో ♦ రామామనో భేదనో ధృత చంద్రాత పకీర్తి సత్యకరుణా ♦ ధన్యోల్లస స్మృద్ధిదాన్

ఉ॥ స్వస్తి జగత్ప్రియభావన ♦ శాననకర్తకు హానమాత్ర వి
ధ్వస్తనిలినభర్తకు ను ♦ దారపదవ్యవహర్తకున్ మునీం
దృస్తుత మంగళాధ్వర వి ♦ ధాన విహర్తకు నిజ్జరీగళ
స్వస్త సువర్ణసూత్ర పరి ♦ హర్తకు దానవలోక భర్తకున్.

బలి—(పీఠమునుండి లేచి వామనునిం గాంచి) భూసురోత్తమా !
పరమ పవిత్రమైన నీ పాదసరోజములకు నమస్కరించు చున్నా
ను. (వామనుని పాదములకు నమస్కరించి) మహాత్మా ! ఈ
భద్రపీఠమున నాసీనుడవు గమ్ము.

వామ—(ఆసీనుడగును.)

బలి—(వామనునిఁ జూచి)

మ. వడుగా యెవ్వరివాడ వెవ్వడవు సం ♦ వాసస్థలంబెయ్య ని
య్యెడకున్ నీవరుజెంచుటన్ సఫలమయ్యె వంశమున్ జన్మమున్
గడు ధన్యాత్ముడనైతి నీమఖము యో ♦ గ్యంబయ్యె నా కోరికల్
గడతేరెన్ సుహృతంబులయ్యె శిఖలుం ♦ గల్యాణమిక్కాలమున్.

మహాత్మా ! నేను నిరంతరమును విప్రపాదసరోజరేఖలను
గిరిటంబున ధరింతును. బ్రాహ్మణసేవయే నా యభివృద్ధికిఁ గారణమని
యెఱింగినవాడను. భూసుర పదరజంబు శిరంబునఁ దాల్చు సలఘు
లకు సర్వ పాపక్షయమును, సద్గుణవాప్తియుఁ గలుగును. (ఇంచుక
యూరకుండి)

మ. వర చేలంబులొ మాడలో ఫలములో ♦ నన్యంబులో గోవులో
హరులో రత్నములో రథంబులో విళి ♦ ప్తాన్నంబులో కన్యలో
కరులో కాంచనమో నికేతనములో ♦ గ్రామంబులో భూములో
ధరణీఖండమొ గాక యేమడిగెదో ♦ ధాత్రీ సురేంద్రోత్తమా.

సోమ—రామశాస్త్రి ! చూచినావా ! వామనుని బలి యెట్లు గౌర
వించి యడుగుచున్నాడో !

బాబా—సోమయాజులుగారూ ! మహాసభలలో నట్టివారు గాక
మనమా గౌరవింపబడువారము. పినుడు. వామనుడేదో
బలికి బ్రత్యుత్తరము జెప్పుచున్నాడు.

వామ—(తనలో) ఈతని యద్వితీయ బ్రాహ్మణాభిక్తి నెంతయు
మెచ్చవచ్చును. (ప్ర)కాశముగా బలింజూచి) ఓ దాసవలోక
సార్వభౌమా !

సీ. ఇదినాకు నెలవని ♦ యేరితిఁబలుకుదు

నొకచోటనకయెందు ♦ నుండనేర్తు

నెవ్వనివాడ నం ♦ చేమని నుడువుదు

నాయంతవాడనై ♦ నడవనేర్తు

నీ నడవడియని ♦ యెట్లు వక్కానింతు

బూని ముప్పోకలఁ ♦ బోవనేర్తు

నదిచేర్తు నిదిచేర్తు ♦ ననియేల నెవ్వంగ

నేరుపులన్నియు ♦ నేననేర్తు

ఆ. నొరులుగారునాకు ♦ నొరులకునేనాదు

నొంటివాడఁజాట్ట ♦ మొకఁడులేడు

సిరియుఁ దొల్లిగలదు ♦ చెప్పెద నాటంకి

సుజనులందుఁదఱచు ♦ సొచ్చియుందు.

ఆసంగతి యట్లుండనిమ్ము. పదాన్యులలోఁ బ్రసిద్ధుడవగు నీవ
నినమాట కీర్తిదంబును, గులార్హంబున, ధర్మయతంబునై యున్నది.
నీ వంశము వారందఱును గరుణానువర్తనులు. సత్త్వమూర్తులు.రణము

నందుఁగాని వితరణమునందుఁగాని వెనుకంజ వేయు వారులేరు. మీ తాత లందఱును మహాకీర్తిఁగొంచినవారు. అందుఁ బ్రహ్లాదుని కీర్తి యిట్టిదని నర్జింపజాలను. అతని పితండ్రియగుహిరణ్యాక్షుండు సమస్తలోకముల జయించితనకుఁబ్రతిపదించునఁగా నక చరించుచుండ, శ్రీహరిప రాహుసంబున నాతనిని వధించెను. అతని యగ్రజుడగు హిరణ్యాక్షశిష్యుని పరాక్రమాదు లత్యద్భుతములు శ్రీమన్నారాయణుఁ డాతని కొఱకు సరహరి రూప, మెత్తవలసి వచ్చెను. భూసుర వేషమునఁ బురుషూతాదులు వచ్చి వేడఁగా, నీతండ్రి తన ప్రాణముల నొసంగి, చతుర్దశ భువన విఖ్యాతి నందినాఁడు. నీవా! బలపరాక్రమ శౌర్యంబులయందు నీ పితామహుల నిండి, యిందునిఁ దోలి మూడు లోకములముల నేలుచుంటివి.

బలి—దేవా! నీవు నిన్నింతగా స్తుతంపవలదు. నేను నీ యాశీర్వచనము నకును, నియకును బాత్రుడ. నాయందుఁ బరిపూర్ణ కృపఁ బూని నీకేను కావలయునో కోరుము. నీయభీష్టముఁ దీర్చి నేను కృతార్థుడ నగుదును.

వామ—రజనీచరపతేంద్రా! రాజ్య సంపదలు గలిగినవాఁడు తన సంపదను గొంతవఱకు బూజ్యులకును, భూసురులకును, యాచకులకును వినియోగ పఱచుడేని, వాని జన్మవ్యర్థము. త్రిభువనాధి పత్యము వహించిన నీవు వదాన్యులలో శ్రేష్ఠుడ వను కీర్తి జగంబులందు వ్యాపించియున్నది. నే నెన్నఁడును నిన్నేదియుఁ గోరియుండలేదు. నాకు యాచనకదియే ప్రారంభము.

బలి—మహాత్మా! ఈవాక్యంబు లన్నియు నేల? నీకోరిక సత్వరం బుగఁ దెలిపిన నేనెంతయు సంతసించును.

వామ—నిర్జరానీ! నీకు నాయందున్న భక్తచే నే యభీష్టము నైనను గోరుకొనుమని చెప్పితివికదా యని నేను సంతసించి, నాకది కావలె - నిది కావలెనని కోరువాడఁగాను.

ఆ-నె ఓంటివాడ నాకు ♦ నొకటి రెండడుగుల

మేరయిమ్ము సొమ్ము ♦ మేరయొల్ల

గోర్కిదీర బ్రహ్మ ♦ కూకటి చుట్టెద

దానకుతుక సాంద్ర ♦ దానవేంద్ర.

శుక్రా—(తనలో) ఈ మాణవకుని కోరిక కడు మాయగ నున్నది.

బలి—(నవ్వుచు వామనునిఁ జూచి) భూసురా! ఎంత స్వల్పపు దానమడిగితివి. మనంబుననున్న యభిప్రము తెలిపినచో నే నేమైన మఱియొక విధమున భావించు నేమోయని సంశయించితివా ! కాకున్న నిట్లు కోరుటయేమి ? దాతయొక్క నైభవమునైన నీవు తలంపవలదా ! యాచన మార్గము నీకుఁ దెలియనట్లున్నది.

మ. పసుధాఖండము వేడితో గజములన్ ♦ వాంఛించితో వాజులన్
వెననూహించితో కోరితో యువతులన్ ♦ వీక్షించి కాంక్షించితో
పసిబాలుండపు నేరవున్నడుగ నీ ♦ భాగ్యంబులీపాటి గా
కసురేంద్రుండు పడత్రయంబడుగ నీ ♦ యల్పంబు నీసేర్పునే.

జాబా—(తనలో) “ఉట్టి నెక్కలేనివాడు స్వర్గమున కెక్కునా?”

వామ—(బలింగొంచి) వై రోచనా. నీవు భుజబలపరాక్రమమునఁ ద్రిభువనంబులఁ బాలించుచున్న చక్రవర్తివి. వదాన్యులలో శ్రేష్ఠుడవు. నిరంకుశశాసనుడవు. అర్థులు కోరినవాని నీయంగలసమర్థుడవు. నిన్న వారిండువారెవరు! కాని నాకు నీవు చెప్పిన వానితో నేమియుఁ బనిలేదు.

మ. గొడుగో జన్నిదమో కమండలువోనాకుంముంజియో దండమో
వడుగే నెక్కడ భూములెక్కడ కరుల్ ♦ వామాక్షు లశ్వంబు లె
క్కడ నితోవ్రీచితశర్మమెక్కడి ముచా ♦ కాంతామితంబైన మూ.
డడుగుల్ మేరయిత్రోపకిచ్చుటటి బ్రహ్మాండంబు నాపాలికిన్.

తనకుఁ బ్రాప్తంబగునది లేశమైనను బదివేలని తలంచి తృప్తిఁ జెందిన మనుజుఁడు ధన్యుఁడు.

శా. ఆశాసాశము దాఁగడున్ నిడుపు, లే ♦ దంతంబు రాజేంద్ర వా
రాశిప్రాప్తమేదినివలయ సాఁమాజ్యంబు సేకూరియున్
గాసింబొందిరి గాక వైన్యగయ భూ ♦ కాంతాదులున్నర్థకా
మాశంబాయఁగ నేర్చిరే మును నిజా ♦ శాంతంబులంజూచిరే.

సంతుష్టుఁడు త్రిలోకంబులయందును బూజింపఁబడును. సౌఖ్య మెప్పుడును నట్టి వానికే గలుగుచుండును. వానినే ముక్తికన్యక వరించును. మానవుని తేజము అసంతృప్తివలన జలధారచే ననలము సమయనట్లు చెడిపోవును. (ఇంచుక యూరకుండి) దానవేంద్రా! తీర్థిభవ నాధీశ్వరుండవని నిన్ను నిఖిల మడుగుట నాకు ధర్మముగాదు. నాకు దగినకొలది వేడికొనిన మూడడుగుల నేలనిమ్ము. అదియే నాకు జాలుచు.

బలి—భూదేవోత్తమా! ఈమాత్రపు స్వల్పదానమునకు యోజింప వలయునా! నీయభీష్టము ననుసరించెదఁగాక. (ఆసనమునుండి లేచుచున్నాఁడు.)

శుక్రా—(తనలో) ఈదానము తుది కెట్లు పరిణమించునో (కొంచెమా లోచించి) ఈబ్రాహ్మణుఁడు సామాన్యుఁడుగాదు. (బలింజూచి రహస్యముగా) రాక్షసేంద్రా! నీవుదానమిచ్చుటకు సంసిద్ధుడవగుచుంటివాయేమి?

బలి—ఆచార్యా! ఈస్వల్పదానమునకుఁ బ్రియత్నము కావలయునా? ఈదిన్నపాటుని యభీష్టముఁ దీర్చుటకన్న నాకు మఱియొక సుకృతమేమియున్నది?

శుక్రా—

నీ. దనుజేంద్రియాతడు ♦ ధరణీసురుడు గాడు

దేవకారంబు సాధించుకొంటు

హరివిష్ణుడవ్యయం ♦ డదితిగర్భంబున

గళ్యపసూనుడై ♦ కలిగినాడు

ఎఱుంగవీతనికోర్కె ♦ నిచ్చెదనంటివి

దైత్యసంతతి కుప ♦ ద్రివమువచ్చె

నీలక్ష్మీ దేజంబు ♦ నెలవు నైశ్వర్యంబు

వంచించి యిచ్చు దా ♦ వానవునకు

ఆ. మొనసి జగములెల్ల ♦ మూడుపాదంబుల

నఖల కాయుడగుచు ♦ నాక్రమించు

సర్వధనము విష్ణు ♦ సంసర్జనమునేసి

బడుగు పగిది నెట్లు ♦ బ్రదికెదీవు.

నీవొసంగు దానము గ్రహించి యీతడు ఒక్క పదమున భూమియు, గెండవ పదంబున దివంబును నాక్రమించి, యున్నత మూర్తియై దిక్కులును గగనమును నిండినచో నీవెక్కడికిఁ జోవు దువు ? ఏ దానమువలన నాశము గలుగునో అట్టిది దానము కాదని తత్త్వవిదులు చెప్పిరి. పదాన్యైః డెప్పుడును దనకున్న భాగ్యమును నైదు భాగములుగా విభజించి, కామమునకు, యశమునకు, సర్థము నకు, ధర్మమునకు, నాశ్రితబృందములకును వినియోగించవలయును. ఉన్న ధనంబును దానమిచ్చునప్పుడు తనకుఁ జేయు గొఱతయు గలుగకుండ యోచించువాడు హానిఁ బొందఁడు. మఱియు నొక్క విశేషము గలదు.

ఆ. వారిజాక్షులందు ♦ వైవాహికములందుఁ

బ్రాణవిత్తమాన ♦ భంగమందుఁ

జకిత గోకులాగ్ర జన్మరక్షణమందు

బొంకవచ్చు సభుము ♦ వొంక దధిప

మ. కులమున్ రాజ్యముఁ దేజమున్ నిలుపుటా ♦ కుబ్జుండు విశ్వంభరుం

డలఁతింబోడు త్రివిక్రమస్ఫురణవాఁ ♦ డైనందు బ్రహ్మాండముం

గలఁడే మాస్వనొకండు నాపలుకులా ♦ కర్ణింపు కర్ణంబులన్

వలదీ దానము గీనముం బరువుమా ♦ వర్జిన్ పదాన్యోత్తమా.

జాబా—(శుశ్రునుద్దేశించి) దానమిచ్చువారు లేరుగాని దానములకు

భంగమునేయు సమర్థులు పెక్కుండు) కలరు. ఆచార్యులవారు

బలికేదో బోధించు చున్నారే.

బలి—(తః లో) ఆచార్యుండిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు. నీకోరికఁ దీర్చెద

నని యీ బ్రాహ్మణునితోఁ బలికియున్నాడను. ఇప్పుడేమి

నేయుదును ? ఈ బ్రాహ్మణోత్తమఁడు గోరిన దానమునకు

వెనదీయుదునా ! గురవాక్యము ననుసరింతునా ! ఏమి నేయు

టకును దోచకున్నది. నా స్థితిఁ యిప్పుడు “ముందుబోయిన

నూయి, వెనుకకేగిన గోయి” యన్నట్లున్నది. ఈ బ్రాహ్మ

ణునకు దానమొసంగకుంటినేని సత్యభంగమొదవును. గురుని

వాక్యము ననుసరింపక యుంటినేని గురుభిః కారణదోషము

సంభవించును. (అలోచించి) ఏమైనను సరే ! సత్యభంగము

నకు నా చిత్తము సమ్మతంపదు. ధర్మవిదులు సత్యమే పరమ

ధర్మమని పలికిరి. జగమంతయు సత్యమువలననే స్థాపింపబడి

నది. సమస్త దేవతలును, ఋషులును సత్యమునే గౌరవింతురు

అట్టిచో నా సత్యవ్రతిను నకు నేనెట్లు భంగము గావింపఁగలను

త్రిభుగారియగు జ్యోతిష్కర్మధురంధర రమణీయ హేమరత్న
సింహు! హేనీనుండగు ఈబలి; నిరంతర దానధారాపటలుండగు
ఈబలి; వైరిజనప్రతాపాటోపగర్వభంజనుండగు ఈబలి; వివిధా
శిత విద్యగ్గురునుహృద్వాంధవనికాయభాగధేయుండగు ఈబలి;
శ్రీతజనరక్షానీయోద్ధకంకణంకగు ఈబలి:— అనన్యహృదేనేని
జగంబులుపరిహసింపవా! అట్లానర్పితినేని, నానన్యమునకు, శౌర్య
మునకు, సత్కార్యజ్ఞానమునకు గర్వికము కలుగును నాపవిత్ర
జీవితమునకు మాలిన్యముగలుగును నాధర్మవర్తనమునకు, నా
పురుషార్థమునకు, నాశౌరవమునకు, నాశీలమునకును, భంగము
కలుగును. నేను ఘోరచరక కూపమునబడుదును. ఏ మను
షుడు తన్నుదా జయించుకొనునో, ఎవ్వడు దూరాన్వేషణ
తత్పరుడై యుండునో, ఎవడ సత్కార్యములకు అత్తమనం
జోటిండునో, యట్టివానిని భాగ్యులక్మేలించును. నేడీ
బ్రాహ్మణునకు గాననుచ్చుటకు చెరుదీసితినేని లోకము నన్నతి
నీనదృష్టితోఁజూచును. ఇంతవఱకు నానన్యవర్తనచే నాజ్ఞించిన
యశము మన్నన గలియును. అశాశ్వతములుగా ప్రాపంచిక
సౌఖ్యములకును, చంచలములగు సంపదలకును జలబుద్ధుడము
పంటి నీచమునకును, నాశించి, అనత్యమాదుటకు నాచిత్తము
సమ్మతించదు. ఈతఁడు మాయాభూసుగుండగు హరియేమగు
గాక! నారాజ్యశ్రీని నెల్ల హరించుగాక! కీర్తియొక్క-టే భూమి
పై శాశ్వతంబుగ నిలచుచది. అవసరమయ్యేనేని సత్యవ్రత
రక్షణార్థము నాప్రాణములపై న నర్పించెదను.

శుకా—(బలించి) వైరోచనా! ఇంకను ఆలోచించుచుంటి వేమి?
నావాక్యమున కంగీకరింపుము. ఇందువలన నీకు హానియేమియు
సంభవింపదు.

బలి—మహాత్మా ! నీవు నిశ్చయము వక్కాణించితివి. ఇయ్యదిగృహ స్థధర్మమే! తొలుత నెట్టిది యైనను నొసంగదనని యీ వడుగుతోఁ బలికి యిప్పుడు నిరాకరించుట యెట్లు ? ఎట్టి దుష్కర్మని నైనను భరించెదనుగాని, సత్యహీనుని మాత్రము మోషజ్ఞులనని తొల్లిభూదేవి బ్రహ్మతోడఁ బలికియున్నది. సమరమునందు వెనుకకుఁ జొవుటకంటెను, పలికిబొంకుటకంటెను మానధనులకు మఱియొక నీచకార్యములేదు.

శా. కారేరాజులు రాజ్యములే గలుగవే ♦ గర్వోన్నతిం బొందరే
వాగేరీసిరి మూటఁగట్టికొని పో ♦ వంజాలిరే భూమిపై
బేరైనంగలదే శిబిప్రముఖులున్ ♦ బ్రీతిక్ యశఃకాములై
యీరేకోర్కులు వారల౯ మఱిచిరే ♦ యిక్కాలము౯ భార్గవా.

నీవు చెప్పినట్లు ఈనకుగు శ్రీమన్నారాయణుడే యుగుఁగాక ఇంతకంటె నాకు మఱియొక సుకృత మేమి కావలయును ? క్రతువుల చేతఁగాని, తపములచేతఁగాని, పాడఁగనఁజాలని యీ మహాత్ముఁడు నాయొద్దకు యాచకుండై యకుచేరఁగా నిడరానిదేమున్నది ?

శా. ఆదిశ్రీనతి కొప్పుపైఁ దనువుపై ♦ సంసోత్తరీయంబుపైఁ
బాదాబ్జంబులపైఁ గపోలతటిపైఁ ♦ బాలిండ్లపై నూత్నమ
ర్యావంశెందుకరంబు గ్రిందగుట మీ ♦ దైనాకరంబుంటమే
గ్లాదేరాజ్యము గీజ్యము౯ నతతమే ♦ కాయంబు నాపాయమే.

మ. నిరయంబైననిబంధమైన ధరణీ ♦ నిర్మూలంబైనదు
ర్గరణంబైనన కులాంతమైన నిజము౯ ♦ రాగిమ్ము శానిమ్ము పో
హరియైన౯హరుడైన నీరజభవుం ♦ డభ్యాగతుండైన నొ
దిరుగ౯ నీరదు నాదు జహ్వా వినుమా ♦ ధీవర్మవేయేటికి.

శ్రీహరియగు నీతడు నన్నడిగిన దానమిచ్చుచుండగా నాకేల నెగ్గునేయును? చేయుగాక! కరుణించి యాతఁడేరక్షించును? రక్షింపడా! పోనిమ్ము, మేరువు తలకిందైనను, బారావారము లింకినను, నేనసత్య మాడను.

మత్తకోకిల—

ఎన్నడుం బరువేడబోడట • సొకలంబట కన్నవా
రన్నదమ్ములు నైన లేరట • యన్ని విదలములతో
ప్రిన్నెఱింగిన పోడ గుజ్జట • చేతులొగ్గివసింప నీ
చిన్ని పాపనిదోసివుచ్చగఁ • జత్తమెత్తదు సత్తమా.

శుక్రా—(కోపముతో) ఏమీ! నిరంతరమునీ శ్రేయస్సుగోరుచుండు నావాక్యములు నీశ్రవణ రంధ్రముల యందుఁ బ్రవేశింప లేదుగా! కానిమ్ముగురుధి; కార మొచ్చిననీవుపద భ్రష్టుడవయ్యెదవుగాక! దానమునకడ్డముగల్పించెనఁగాక. (నిష్క్రమించును)
జాబా—ఆచార్యులవారు ఎందులకో ఆగ్రహముతో నెళ్ళుచున్నట్లు న్నారు.

బలి—(తనలో) గురుశాపతప్తఁడనగుదును గాక! సమస్తరాజ్యశ్రీలును, తుదకుఁ బ్రాణమును బోవుఁగాక! అపృతమార్గమునకుమాత్రీ మభిముఖుఁడనుగాఁ జాలను (ఎదుటఁజూచి) నేవకా! హేమకల శంబుతో విమలసలిలంబుఁ గొనిరమ్మని వివికిఁ జెప్పము. (తనలో)

ఆ. బ్రతుకవచ్చుగాక • బహుబంధనములైన
వచ్చుగాకలేమి • వచ్చుగాక
జీవధనములైన • బిడుఁగాక పడుఁగాక
మాటఁ దిరుగలేదు • మానధనులు.

వింధ్యావళి—(జలకలశంబుతోఁ బ్రవేశించును)

బలి—(వింధ్యావళి చేతనున్న కలశమందుకొని వామచుని జూచి)

క. రమ్మామాణవ కోత్తమ

లెమ్మానీవాంఛితంబు ♦ లేకన కిత్తుం

దెమ్మాయడుగులసిటురా

నిమ్మాకడుగంగమాయు ♦ నేటికిఁ దడయక.

వామ— బలిని ప్రమాపించి . తన పాదములను ముంచునకుం (బెట్టుచున్నాడు)

జాబా—(తనలో) ఆహా?

మ. బలిదైత్యేంద్రకరగ్వయీకృతజల ♦ పృథ్విశన వ్యాప్తికిఁ
జలజాతాక్షుడు సాచెయోగినుమన ♦ స్సంపార్థిత శ్రీదముం
గలితానమ్రరమాలాబాలపరవీ ♦ కస్తూరికాశాదమున్
నలినామోదము రత్ననూపురితి నా ♦ నా వేదముం బాదమున్.

వదాన్యఁడగు నీబలి యెంతయుఁ గృతార్థుఁడు.

బలి—(వామచుపాదములం గడిగి - ఆజలమును శిరముపైఁ జల్లుకొని)
వామనా ! విష్ణుస్వరూపుఁడనకు నీకు మూషడుగులభూమిని
బ్రహ్మప్రేతస్మృతి ధారవోయి మన్నాఁడి. (వామచుని చేతి
యందుం గలశకలంబులం బోయుచు) ఏమిదీ ! కలశమునండి
జలము రాకయున్నది?

వామ—(తనలో) కలశమునండి జలధార నడ్లగిఁచుటకు శుక్రాచార్యు
డిందుఁ బ్రవేశించినాఁడు. కానిమ్మా. (బలింజూచి) దానవలోక
పార్వభామా! కలశరంధ్రమునం దేదియో యడ్లముపడినట్లు
న్నది. (కుశలేఁ గలశరంధ్రమునం బొడుచును.)

బలి—ఇదిగో! జలధార వచ్చుచున్నది. (వామనుని హస్తమున బోసి)
మహాత్మా! నీవడిగినదానము త్రికరణశుద్ధిగ నొనంగినాను.

జాబా—(తనలో)

ఆ. కమలనాభు నెఱిగి ♦ కాలంబు దేశంబు
నెఱిగి శుక్రమాట ♦ లెఱిగినాశ
మెఱిగి పాత్రమనుచు ♦ నిచ్చె దానము బలి
మహిమదాన్వితంబు ♦ మఱియుగలంఁడె.

వామ—(బలింజూచి) ఓదానవలోకచక్రవర్తి!

క. ఖేతిదానమిచ్చు సతండును
నతికాంక్షుఁబరిగ్రహించు ♦ సతండును దురిత
చ్యుతులై శతవత్సరములు
శతమఖిలోకమునగ్రీడ ♦ నలుపుదు రెలనికా.

ఏదానంబును వసుంధరాదానంబుతో సృశముకాదు నీవట్టి
దానమొనర్చి మహానుకృతంబు వడసితివి.

(శుక్రుండు ఒకకన్నీపోయినవాడై (నవేశించును.)

జాబా—(శుక్రాచార్యునిజూచి) ఇదియేమి? ఆశ్చర్యము! దనుజా
చార్యున కొకకన్నీపోయినది.

శుక్రా—నాయనా! మహాత్మునకొనంగు దానమున కడ్డముగల్గింపఁ
దలచుటచే నాకీశిక్ష కలిగినది.

జాబా—పాపము! ఇంక నెప్పుడును నట్టిది నేయవలదు. ఒకకన్నెైన
నుండును.

వామ—(విశ్వరూపము ధరించుచున్నాఁడు.)

శుక్రా—(ఆశ్చర్యముతో) ఆహా! అద్భుతము. మాయామాణవశుండు
విశ్వరూపము ధరించినాఁడు. నేను బలితోఁ జెప్పినట్లేయైనది.

జగత్సృష్టిస్థితిలయకారణుడగు శ్రీహరిమాయల నెవ్వడు కనుగొనగలడు? (పరికించి) ఈజగన్నాయకుని రూపము బ్రహ్మాండమంతయు నిండిపోవుచున్నది.

జాబా—(భయము సటించి యిటునటు పరుగెత్తుచు వామనా! ఈ రూపమేమి! అందఱిని మింగెదవాయేమి? కన్నజేయుండి భూమ్యాకాశములను నొక్కడవే చూక్రమించినావు!

బలి—(తనలో) భగవంతుడగు శ్రీమహారాయణుడే నన్నీ విధంబున ననుగ్రహించుటకు బ్రాహ్మణ రూపంబున వచ్చెను. మదీయ పూర్వపుణ్య నశంబున నీతని నిజస్వరూపముఁజూడఁ గలిగితిని. (ప్రకాశముగా వామను నుద్దేశించి) హే! పురుషోత్తమా! నీవు నకలలోకములకును నాయకుడవు. బంధ మోక్షములకుఁ బ్రభుడవు, ఆర్త శరణ్యుడవు. గురుడవు. సకల సృష్టిస్థితి సంహార కర్తవై - బ్రహ్మ విష్ణుశివాఖ్యల రాజ్యలుచుండువు. దేవా! నుత్సాహ కృతినదాల్చి వార్ధిజొచ్చి, వేదములముచ్చి లిన సోమకాసురునిఁ జంపి, యవ్వేదములఁదెచ్చి యజనకిచ్చి తివి. ఇంతకుమున్ను మేమును సేవతలును నమృతమునకై పోరాడునప్పుడు కమతంబునై మందఱిగిరి వీపునఁదాల్చి, కపట మోహినీ రూపంబున నమృత మమరులకిచ్చి వారి కజరత్వా యురారోగ్యములఁగూర్చితివి. జగత్కంటకుడగుహిరణ్యాక్షుడు భూతలంబెల్ల జావఁజుట్టిన చందంబునఁ జుట్టుచుండ, సౌక ర్యాకృతినదాల్చి నిజదంష్ట్రాగ్ర భాగమున వసుంధరను నిలిపి, దానవునిఁ గూల్చి లోకముల రక్షించితివి, బ్రహ్మవరగర్వమునఁ గన్నును మిన్నును దలియక లోకములఁ గంపింపఁ జేయుచున్న హిరణ్యాకళిపుని నరమృగరూపమున నధించి, తత్సానుండగు

ప్రహ్లాదుని రక్షించి, జగంబుల పరితాపము వాపితివి. నేడు
నా నిమిత్త మీ వామన రూపంబున వచ్చితివి. మహాయోగిం
ద్రులకై నను దుర్లభమైన నీ నిజరూపము దర్శింపఁగంటిని. విగత
దూరుఁడనైతిని. లక్ష్మీకళత్రా !

మ. సరసీజోద్భవశంకరాది సురల ♦ శ్రాంతంబు నేవింపఁ బె
ల్లిరవై యుండు మహానుభావుఁ డవు నీ ♦ వీధంగి భూమిసురే
శ్వరవేషంబున రాఁబనేమి నిజ రూ ♦ పస్పూర్తితో వచ్చినన్
బరమశ్రద్ధను చేపడేవ నిను నం ♦ భావించి పూజింపనే.

విష్ణునేవకుఁడు—(ప్రవేశించి—బలిని బంధించి నిష్క్రమించును)
శుక్రా—హా ! హా !

బలి—(తనలో) నాకట్టిది సంభవింప వలసినదేనా—(ఇంచుక యూర
కుండి) దీనికి విచారింపనేల ! (శ్రీహరి నాయందిట్లు కృపవహించి
నాడు.

(తె ర లో)

(ఓహో ! రాక్షసులారా ! చూచెదరేమి ! కవటవటుని వేషం
బున వచ్చిన శ్రీహరియని యెఱుంగక మన బలిదానమిచ్చి యిట్లు
బంధింపఁ బడినాఁడు. మనమింక నీ బ్రాహ్మణుని పోనీయక గూఢు
మాపుడము, రండు. రండు.)

వామ—(ఎదుటఁజూచి తనలో) మదీయ పరిచరులగు సునంద నంద
జయ జయంతాదులు నిఖిలాయుధ సమేతులై యరుదేరఁగా
రక్కసులు వారిని దాకుటకు సన్నద్ధులగుచున్నారు.

బలి—(ఎదుటఁజూచి రాక్షసుల సుద్దేశించి)

సీ. రాక్షసోత్తములార ♦ రండు పోరాడక

కాలంబు గాదిది ♦ కలహమునకు

సర్వభూతములకు ♦ సంపదాపదలకుఁ

[బ్రభువైన దైవంబు ♦ బరిభవింప

మనమోపుడుమె; తొల్లి ♦ మనకురాజ్యంబును

సురలకు నాశంబు ♦ సొరిదిచ్చి

విపరీతముగఁజేయు ♦ వేల్పునేమందము

మనపాఁ భాగ్యంబు ♦ మహిమఁగాక

తే. వెఱచి పలుమాటఁ బాఁపెడి ♦ విష్ణుభటులు

మిమ్మునెగచుట దైవంబు ♦ మేకగాదె

మనకు నెప్పుడు దైవంబు ♦ మంచి దగును

నాఁడు గెలుతము పగవారి ♦ నేఁడువలదు.

వామ—(తనలో) సంపదకు దూఁగుడైనను దైవ్యముగాని, కంపము
గాని యందక, ధైర్యచేతస్కుండై యీ బలి నిలిచియున్నాడు.
(ప్ర)కాశముగా బలింగాంచి'

సీ. దానము త్రిపదభూ ♦ తలమిత్తునంటివి

తరుణచంద్రార్కు లెం ♦ దాకనుండు

సంతభూమియునొక్క ♦ యడుగయ్యెనాకును

స్వర్లోకమునునొక్క ♦ చరణమయ్యె

సన్ననీసామ్ము లెం ♦ డడుగులఁ గలసెను

గడమపాదమునకుఁ గలదెచోటు

నిచ్చెద నన్నర్థ ♦ మీనిదురాత్ముండు

నిరయంబు బొందుట ♦ నిజముగాదె

తే. కాన దుర్గతికిని గొంత ♦ కాలమరుగు

కాకయిచ్చెద వేని వే ♦ గంబనాకు

నిపుడు మూడవపదమున ♦ కిమ్ముజూపు

బ్రాహ్మణాధీనములుఁ దోవ ♦ బ్రహ్మవశమే.

బలి—మహాత్మా ! నాకుసత్యమే భూషణము. రాజ్యనాశనమునకుఁ
గాని బ్రాణనాశమునకుఁగాని చింతింపను. సత్యమునే కాపాడు
కొందును.

ఆ. సూన్యతంబుగాని ♦ సుడియదు నాజిహ్వ

బాంకఁజాలనాకు ♦ బాంకులేదు

నీతృతీయపదము ♦ నిజమునాశిరమున

నెలవునేసి పెట్టు ♦ నిర్మలాత్మ.

ఆ. నిరయమునకుఁబ్రాప్త ♦ నిగ్రహంబునకునా

బవవిహీనతకును ♦ బంధనమున

కర్థభంగమునకు ♦ నౌవ్యసనమునకు

వెఱవదేవ! బాంక ♦ వెఱచినట్లు.

సీ. తల్లిదండ్రులు పన్న ♦ దమ్ములుఁజెలికాందు

గురువులు శిష్యింపఁ ♦ గొఱతవడునె

పిదపమేలగుఁగాక ♦ వృథుమథాంధులకును

దానవులకు మాకుఁ ♦ దఱియెఱింగి

విభింశదక్షువు ♦ నెలయనిచ్చుటఁజేసి

గురువులలోనాది ♦ గురువనివ

నీతృబంధించిన ♦ నిగ్రహమో లజ్జ

యోనప్టియో బాధ ♦ యోతలంప

తే. నిన్ను నెదిరించి పోరాడి ♦ నిర్జరారు

లాదియోగిందులందెడు ♦ నట్టిపెంకి

నందరేతోల్లి పెక్కండు ♦ హర్షమూర్తి

వైరభక్తులు గట్టిగా ♦ పలయుఁగాక

యీశనీయెడ దుర్లభ ♦ మేమిగలదు.

మూఢాత్ములు నత్యదానకరుణాధర్మంబులకు దూరులై యీ
సంసారము నిక్కమని తలంతురు.

సీ. చుట్టాలు దొంగలు ♦ సుతులు ఋణస్థులు

కాంతలు సంసార ♦ కారణములు

ధనములస్థిరములు ♦ దనువతి చంచల

కార్యాధ్యులన్యలు ♦ గడచుఁగాల

మాయువునత్వర ♦ మైశ్వర్య మతిశీఘ్ర

మనికాదె తమతండి ♦ నతకరించి

మాతాత సాధు సమ్మతుఁడు ప్రహ్లాదుండు

నీపాదకమలంబు ♦ నియతిఁజేరె

తే భద్రుడతనికి మృతిలేని ♦ బ్రదుకుగలిగె

వైరులైకాని తొల్లి మాఁవారుగాన

రర్థివైవచ్చి నీవు నన్నడుగుపెల్ల

పద్మలోచన నాపుణ్య ♦ ఫలముగాదె.

ప హ్లాదుఁడు—(ప్ర)వేశించి వామనుని(జూచి) దేవా! నీచరణంబులకు
నమస్కరించుచున్నాను. (నమస్కరించును.)

బలి—(ప్ర)హ్లాదుని(జూచి) పితామహా! మహానుభావుండగు శ్రీహరిచే
వారుణపాశబద్ధుండ నగు నేను నీకుఁ గరంబులమోడ్చి నమస్కరింపఁజాలకయున్నాను. శిరమువంచి యొసంగు నావందనములఁ
గైకొనుము.

ప్రహ్లా—(వామనుని(జూచి) దేవా! జగన్నాథా!

సీ. ఇతనికి మున్న నీ ♦ వింద్రీపదంబిచ్చి

నేడు త్రిప్పటయును ♦ నెఱయమేలు

మోహనాహంకృతి ♦ మూలంబు గర్వాంధ
 తమసవికారంబు ♦ దానిమాన్వి
 కరుణరక్షించుట ♦ గాక బంధించుటే
 తత్వజ్ఞునకు మహేం ♦ దృత్వమే
 నీపాదకమలంబు ♦ నియతిగొల్పినదాని
 బోలునే సురరాజ్య ♦ భోగపరత
 తే. గర్వమేపారగన్నులు ♦ గానరావు
 చెవులువినరావు చిత్తంబు ♦ జిక్కునడును
 ముఱచు నీసేవలన్నియు ♦ మహిమమాన్వి
 మేలుసేసితి నీమేటి ♦ మేరసూచి.

వింధ్యావళి-(ప్ర)వేశించి వామనునకు నమస్కరించి)

ఉ. ఏపరమేశ్వరున్ జగము ♦ లిన్నిటి గప్పినమాయఁ గప్పగా
 నోపకపారతంత్రమున ♦ నుండు మహాత్మక యట్టినికు ను
 ద్వీపితభద్రమూర్తికి ను ♦ ధీజనరత్న వక్రికిం దచూ
 తాపము వాయమొక్కెద ను ♦ దారతపోధన చక్రవర్తికిన్.

క. నీకుంగ్రీడార్థములగు
 లోకంబులఁ జూచిపరులు ♦ లోకులు కుమతుల్
 లోకాధీశుల మందురు
 లోకములకు రాజు వీవ ♦ లోకస్తుత్వా.

క. కాదనఁడు సొమ్ములేదీ
 రాదనఁడు జగత్త్రయైక ♦ రాజ్యము నిచ్చెన్
 నాదయితుఁ గట్టనేటికి
 శ్రీదయితాచిత్తచోర ♦ శీతమందారా!

దేవా! అఖిలజగన్ని యామకుండవగు నీహానర్పు కార్యము కాదను వారెవరు? నిజభుజబలపరాక్రమాబునఁ ద్రిభువనంబుల గెలిచి, నిరంతర సత్వప్రీతా చారపారీబుడై; ధర్మసంభుడై; దానకంకణ ధరుడై; విరాజిలు-నాభర్త నీహాన నిట్టి శిక్షకు బాతుడై! భక్తజన రక్షణ దీక్షాపరతలత్రుడవగు నీ కీతని బంధించుటధర్మమనితోచినదా! మహాత్మా! పతిభిక్షు బెట్టుము.

బ్రహ్మ—(ప్రవేశించి నామఁచునిజూచి)

సీ, భూతలోకేశ్వర ♦ భూతభావన దేవ
దేవజగన్నాథ ♦ దివ్యరూప
తనసాము సకలంబు ♦ దప్పకనీకిచ్చె
దండయోగ్యుడుగాడు ♦ దానపరుడు
గరుణింపనర్హుండు ♦ గమలలోచన నీకు
విడిపింపు మీతని ♦ వెఱుపుదీర్చి
తోయపూరముచల్లి * దుర్వాంకురంబులఁ
జేరి నీపదము ల ♦ ర్చించునట్టి

తే. భక్తియుక్తుండు లోకేశ ♦ వదము నొందు
నీవు ప్రత్యక్షముగ వచ్చి ♦ నేడువేడ
నెఱిగితన రాజ్యమత్రయు ♦ నిచ్చినట్టి
బలికిదగునయ్య నృపాళ ♦ బంధనంబు.

వామ—(బలిని బంధనిముక్తునిఁ జేసి-బ్రహ్మఁజూచి) చతుర్ముఖా!

సీ, ఎవ్వనిగరుణింప ♦ నిచ్చయించితివాని
యఖిల విత్తంబు నే ♦ సహపరింత
సంసార గురుమద ♦ స్తబ్ధుడైయెవ్వడు
దెగడిలోకము నన్ను ♦ ధిక్కరించు

సతఁడెల్లకాలంబు ♦ సఖలయోనులయందు
 బుట్టుచు దుర్గతి ♦ బొందుపిదప
 విత్తవయో నూప ♦ విద్యాబలైశ్వర్య
 కర్మజన్మంబుల ♦ కర్మముడిగి

తే. యేకపథమున విమలుడై ♦ యెవ్వఁడుండు
 నాఁడు నాకూర్చి ♦ రక్షింప ♦ నలయువాఁడు
 స్తంభలో భాభిమాన సం ♦ సానివిభవ
 మతుడై చెడనొల్లఁడు ♦ మత్తురుండు.

శా. బద్ధుండై గురుశస్త్రుడై చలేతుడై ♦ బంధువ్రజిత్యక్తుడై
 సిద్ధేశ్వరముఁ గోలుపోయి విభవ ♦ క్షీణుండునై పేదయై
 శుద్ధత్వంబును సత్యముంగరుణయుం ♦ జొచ్చేమియుఁ దప్పఁడు
 ద్బుద్ధుండై యజనూఖ్య మాయగెలిచెన్ ♦ బుణ్ణుండితండల్కుడే.

చతుర్ముఖా! రాక్షసేంద్రుడగు నీతని మహాదఁ జూడవలయు
 సనియే నేనిట్లానర్చితిని. నిర్మలాచారుండగు నీతఁడు సత్యము నప్ప
 లేదు, ఈతని చరిత్రమునకే నెంతయు మెచ్చితిని. సావర్ణిమనవు వేశ
 నీతఁడు దేవేంద్రుడు డగును. తరువాత దేవతలకును దుర్లభమైన నా
 చోటికి రావించెదను. అందాకనీతఁడు మహేంద్ర వైభవమును మించిన
 వైభవంబును బొందుచు సుతలంబున నుండును. (బలింజూచి) వైరో
 చనా! నీవు భయఁబండినలదు. నీవు సత్యదాన కరుణా గుణంబులచే
 నన్ను వశపఱచు కొంటివి. నీవింక సుతలంబున నుండుము. నీయాజ్ఞఁ
 దీర్చి నిర్జరానాతుఁడు నాచక్రమే తెంచి ఖండించుచుండును. నిన్నును
 నీ వారిని నేను నిరంతరము రక్షించుచుండును.

బలి—మహాప్రసాదము—ఇంచుక యూరికుండి; దేవా!

ఉ. ఎన్నడుఁ తోకపాలకుల ♦ నీకృపఁజూడని నీవు నేడు న
న్నున్నతుఁజేసి నా బ్రదుకు ♦ నోజయు నానతియిచ్చి కాచితి
మన్ననలీదయారసము ♦ మాటల పెద్దటికంబు జాలవే
పన్నగ తల్పనిన్నెఱిగి ♦ పట్టిన నావడగల్గ నేర్చునే.

ప్రహ్లా—దేవా ! బ్రహ్మపూజిత పదుండవైన నీవు—క్రూరులమాను
గుత్పితాత్మ కులమును నగుమాయెడల నిట్లుప్రసన్నుడ వగుట
చిత్రము.

ఆ. సర్వగతుడవయ్య ♦ సమదర్శనుడవయ్య
నొకట విషమవృత్తి ♦ నుండు దీవు
నిచ్చలేని వారి ♦ కీవు భక్తులు గోరు
తలఁపులిత్తు కల్ప ♦ తరువుమాడ్కి.

బలి—

తే. వత్స ! ప్రహ్లాద మేలు నీ ♦ వారునీవు
సారిది మనుమనిఁదోడ్కొని ♦ సుతలమునకు
బయనమై పొమ్ము నేగదా ♦ పాణిసగుచు
జేరి రక్షింప దురితంబు ♦ సెందదచట.

(ప్రహ్లాదుఁడును—బలియు వామనునకు సమస్కరించి తమవారి
తో నిష్క్రమింతురు.)

ఇందుగ్గు—(ప్రవేశించి)

మ. జడ్డులె నాకము గోలుపోవుసురలం ♦ జంభారినిం బ్రోవగా
పడ్డుగైభూమిఁబదత్రయంబిడుటకై ♦ వైరోచనిన్ వేడి రెం
డడుగుల్ సాచి త్రివిక్రమస్ఫురణ బి ♦ హ్మండంబు దానించుచుం
గడుమోసంబున నుండు వామచునకె ♦ క్కాలంబునన్ మ్రొక్కెదన్

(వామనునకు సమస్కరించును.)

వామ—(శుకానిజూచి) బలి యజ్ఞము సేయుచున్నాడుకదా!

ఆ, ఏమి కొఱతవడియె ♦ సీతనిజన్మంబు
విస్తరింపు కడమ ♦ వివ్రవర్య
విషమమయిన కర్మ ♦ వివరంగా బ్రాహ్మణ
జనులుసూచినంత ♦ సమతఃజూందు.

శుకా—జేవా! అఖిల కర్మంబులకును నీవే యధినాథుండవు. యజ్ఞే
శుండవు. యజ్ఞపురుషుండవు. నీవు పరితృప్తి నొందినచో గర్భ
ములకుఁ గొఱంతలు కలుగునా! అయినను నీయానతి శిరంబు
నదాల్చి జన్మంబునందున్న కొఱతఁదీర్చెద.

వామ—(ఇందునిజూచి) మహేంద్రా! ఇప్పుడు నీకానందము లభిం
చినదికదా! ఇకనీ పరివారముతో సమరావతీంజేరి సుఖ
ముగా రాజ్యముఁ బాలింపుము.

ఇందు—జగత్కర్తవగు నీమహామహిమ వర్ణింపఁజాలను. నానిమి
త్తము శ్రమపహించిన నీకనేక సమస్కారము లర్పించుచు
న్నాను.

జాబా—(బ్రాహ్మణులకు జూచి)

ఆ. బల్లిదంపుఁదోడు ♦ పాపున నిందుని
కిండ్రీపదము నేడు ♦ యిట్లుగలిగె
దనకు నాభ్యుదయ ♦ తమ్ముడు గలిగిన
గోదక్కులన్న కేల ♦ కొఱతయుండు.

క. పాలదుగఁడు మేలదుగం

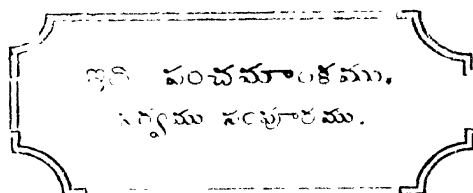
డేలఁడు భిక్షించియన్న ♦ కిచ్చెడిజగముల్
వేలుపులతల్లి కడపటి
చూబుంబోలంగఁ గలరె ♦ సాలయని తమ్ముల్

బ్రాహ్మ—(ఇందునిజూచి) మహేంద్రా! భగవంతుండగు శ్రీహరి
కటాక్షమున నీకుమరల సమరలోక రాజ్యము లభించినది.

సీ. ధర్మంబె యాత ♦ పత్రిముగాగ నఖిల పరి
 జానురాగంబె ♦ సింహా. నముగ
 ముని జనాశీస్సులే ♦ ఘనచామరలుగాగ
 న్యాయవృత్తి యె కృపాఃజంబుగాగ
 నశనిశలే వ్యాపించు ♦ యశమె చేలముగాగ
 సత్సంబెదివ్యధర్మ ♦ జంబుగాగ
 నే తేడులమ్రొక్కె ♦ నీరాజనముగాగ
 దివ్య తేజసె మేటి ♦ దివిటిగాగ.
 శే. నరణుఁడొదిగ నకలది ♦ కృతులునిన్ను
 సంతతముభక్తిగొల్ప రాఃక్షసభయంబు
 విసచి గావించెదవుగాక ♦ విబుధలోక
 పాలనంబును నాచంద్ర) ♦ ధాన్యవముగ.

చా బి—త ధాను

తెర వాలును)

14986